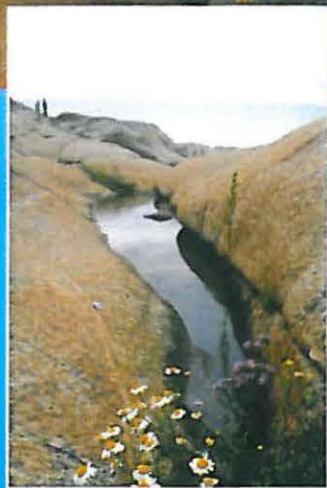
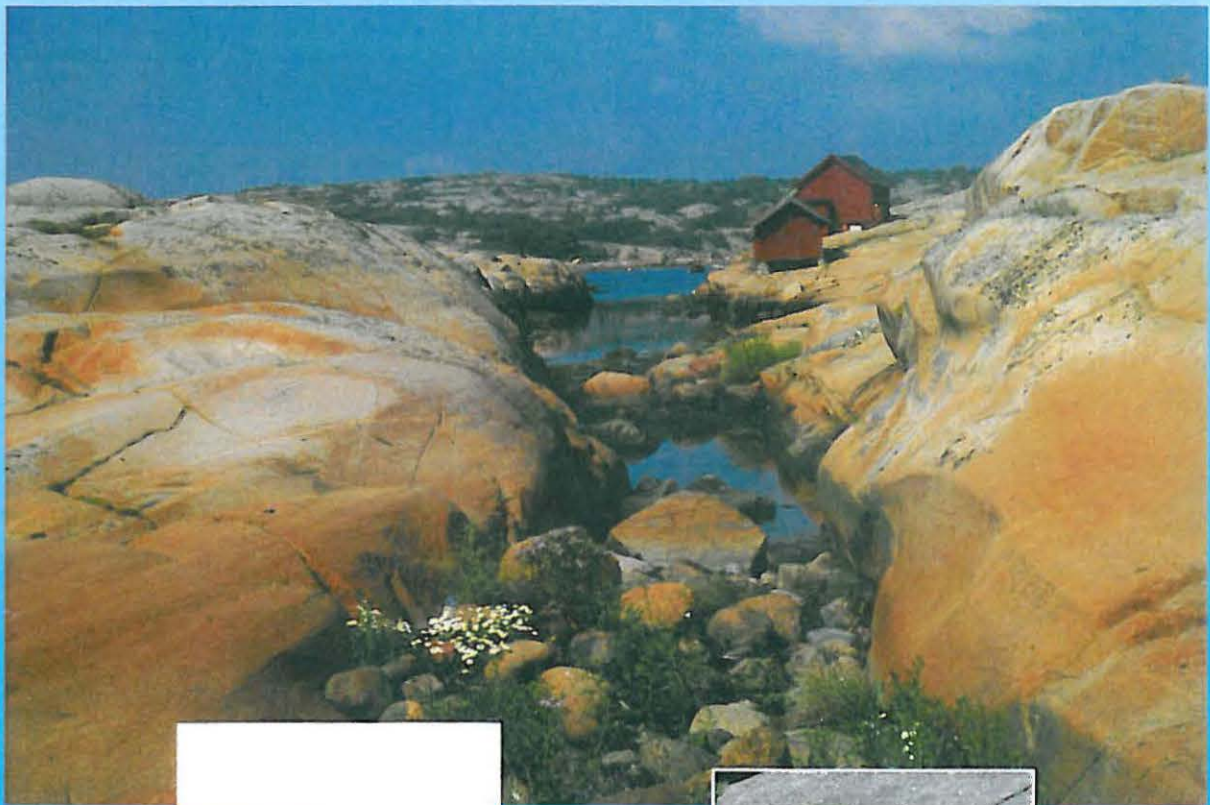

Handlingsplan for biologisk mangfold i Sarpsborg kommune

MILJØVERNAVDELINGEN

Fylkesmannen i Østfold

POSTADRESSE: STATENS HUS, POSTBOKS 325, 1502 MOSS. TLF: 69 24 71 00

Dato: 3.9.2002
Rapport nr: 3, 2002
ISBN nr: 82-7395-158-8

Rapportens tittel Handlingsplan for biologisk mangfold i Sarpsborg kommune
Forfatter Ola M.Wergeland Krog
Oppdragsgiver Sarpsborg kommune, i samarbeid med miljøvernnavdelingen, fylkesmannen i Østfold
Ekstrakt Rapporten gir oversikt over Sarpsborgs kommunes natur, basert på tilgjengelig litteratur og informasjon, supplert med tallrike befaringer. Rapporten stedfester viktig naturinformasjon og gir oversikt over naturområder utfra biomangfold, der det i arealplanlegging og arealbruk må tas særlige hensyn. Sjeldne og sårbare naturtyper og arter med negativ utvikling er vektlagt. Planen består av en tekstdel, kart og en database, der bl.a. naturtyper og deres forekomster er registrert. Utredningen gir forslag til konkrete tiltak for hvordan viktige forekomster bør forvaltes. Kommunens politiske behandling av planen er tatt inn foran i rapporten. Naturgrunnlag, påvirkninger, hovednaturtyper og ulike grupper planter og dyr samt litteratur er behandlet - og tiltakene er ansvarsfordelt på de ulike kommunale etater.
Emneord Natur, biomangfold, Sarpsborg, handlingsplan

Bilder og figurer i rapporten er i svart-hvitt.

I digitalversjonen er disse i farger.

Digitalutgave for rapportens del 1 – Mål og tiltak, finnes i PDF-format under Sarpsborg kommunes hjemmeside <http://www.sarpsborg.com/>

Pr. dato er rapportens del 1 – Mål og tiltak under adressen <http://www.sarpsborg.com/html/skjema/biomangf.doc>

Forfatter: Ola M.Wergeland Krog, 1892 Degernes.

Mail: omwk@online.no Hjemmeside: <http://naturkart.no/>

Forord fra miljøvernavdelingen

Det er en statlig målsetting at alle Østfold-kommunen skal utarbeide handlingsplaner for biomangfold. Pr. dags dato er flg. planer ferdig politisk behandlet:

- Spydeberg. Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv., rapport nr.7, 1996
- Fredrikstad. Fredrikstad kommune, Plan- og miljøseksjonen, rapport nr.1, 1997
- Rakkestad. Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv., rapport nr.2, 2000
- Sarpsborg, foreliggende rapport.

Miljøvernavdelingen understreker at handlingsplaner for biomangfold er viktige som grunnlag for forvaltning (bruk og vern) av arealer og i kommuneplanarbeidet. Kommunenes rolle for å sikre biomangfold fremgår bl.a. av flg. stortingsmeldinger

- st meld nr 34, 1990-91 *Om miljøvern i kommunene*
- st meld nr 31 (1992-93) *Den regionale planleggingen og arealpolitikken*
- st meld nr 29 (1996-97) *Regional planlegging og arealpolitikk*
- st meld nr 42 (2000-2001) *Biologisk mangfold. Sektoransvar og samordning*

En hovedoppgave i kommunenes miljøvernarbeid er "*Å følge opp nasjonal miljøvernpolitikk ved å gjennomføre tiltak og ta i bruk virkemidler som kommunen rår over og har tilgang til, og som er nødvendige for å oppfylle nasjonale mål*" (st meld 34, 1990-91). I st meld nr 29 (1996-97) markeres at biomangfold skal tillegges større vekt i regional planlegging, der det bl.a. heter at «*Den viktigste trusselen mot biologisk mangfold i Norge er summen av de mange inngrep som påvirker, reduserer og splitter opp arealene og dermed ødelegger og forstyrrer leveområdene til mange former for liv*».

Naturvernloven 1970 er et statlig virkemiddel for å bevare *nasjonale* og *regionale* verdier.

I Sarpsborg er flg. områder således fredet etter naturvernloven:

- Valbrekke / Ågårdselva, naturreservat / landskapsvernområde
- Jørstadmyra myrreservat
- Skjebergkilen våtmarksreservat
- Hansemarkerkenilen våtmarksreservat
- Vestvannet (sør) våtmarksreservat
- Skinnerflo (en del i Tune) våtmarksreservat
- Solgårdhavna løvskogsreservat

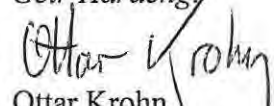
Dessuten er *Desideria lund* i Tune, en liten edelløvskog, kjøpt av staten med tanke på vern.

Viktige *lokale* områder bør sikres gjennom bruk av f.eks. Plan- og bygningsloven 1985. Kommunen har adgang til å regulere til naturvernformål. Meget få områder i fylket er gitt slike reguleringsbestemmelser. Dessuten eier og forvalter kommunen arealer som kommuneskog, friluftsområder, parker, kirkegårder, veigrunn, lagerplasser, tomtearealer, osv., der kommunen gjennom sin arealforvaltning kan ivareta biomangfold.

Sarpsborg (inkl. Skjeberg, Tune og Vartieg) er en betydelig jord- og skogbrukskommune, med kyst og stedvis stort arealpress. Kommunen er rimelig godt kartlagt utfra biomangfold, hvilket bl.a. fremkommer av en rapport ved *Jan Ingar Båtvik*:

Biologisk mangfold i Sarpsborg kommune, i rapportserien *Østfold-Natur* nr.36, 1997 (232 s).

Naturkart (Rakkestad) ved *Ola M. Wergeland Krog* har utført fagarbeidet og har skrevet foreliggende rapport. Miljøvernsjef *Bernt-Henrik Hansen* har hatt prosjektansvaret lokalt. Rapporten er blitt til ved samarbeid med miljøvernavdelingen, der kontaktperson har vært *Geir Hardeng*.

Ottar Krohn
Fylkesmiljøvernsjef

Forord fra ordfører

Biologisk mangfold er en forutsetning for menneskets eksistens. Naturens mangfold har betydning for klima, jordsmonn, vann, luft, næringsproduksjon, utvikling av medisiner, opplevelse og skaperevne. Det er nødvendig å opprettholde mangfoldet for å bevare samspillet i naturen og for at naturen skal kunne tilpasse seg endringer.

Nedbygging og bruksendring av arealer antas å være den største trusselen mot bevaring av biologisk mangfold i Norge. Endring av arealbruk kan være alt fra små inngrep med begrenset påvirkning til nedbygging av store områder som tar arealer helt ut av biologisk produksjon. Ofte er det summen av mange små inngrep som gir negative konsekvenser.

Rio-konvensjonen fra 1992 forplikter alle land til å kjenne til og ivareta sitt biologiske mangfold. Norge ratifiserte Rio-avtalen i 1993. I St.meld nr 58 (1996-97) legges rammene for den nasjonale miljøvernpolitikken. Her heter det bl.a.:

"Alle landets kommuner skal ha gjennomført kartlegging og verdiklassifisering av det biologiske mangfoldet på kommunens areal i løpet av år 2003".

Sarpsborg bystyre vedtok følgende overordnede mål for satsningsområdet, miljø:

"Det skal legges avgjørende vekt på å sikre miljøet og en bærekraftig utvikling."

Sarpsborg formannskapet vedtok 30.03 2000 at det skulle utarbeides en handlingsplan for biologisk mangfold. Planen skulle utarbeides som en tematisk kommunedelplan. Dette innebar at planen skulle utarbeides etter den lovbestemte prosessen som er fastlagt i plan- og bygningslovens §20-5 med bl.a. krav til medvirkning.

Det ble inngått avtale med Wergeland Krog Naturkart, Rakkestad, om utarbeidelse av planen. For å forankre planarbeidet hos rettighetshavere, kommunale organer og statlige myndigheter oppnevnte formannskapet en referansegruppe for arbeidet. Referansegruppa har bestått av:

- Sigrun Svartedal fra formannskapet (kommunens miljøvernutvalg)
- Thor Pinaas fra viltnemda
- Jan Otto Strøm fra teknisk hovedutvalg (kommunens faste utvalg for plansaker)
- Annar Hasle fra landbruksnemda
- Åge Bjor fra Bondelagene i Sarpsborg
- Hans-Ole Arnesen fra skogeierlagene i Sarpsborg
- Svein Agnalt fra teknisk sektor
- Hans Olav Rosten fra teknisk sektor
- Børre Claudius fra kultursektoren
- Geir Hardeng fra miljøvernavdelingen, fylkesmannen i Østfold,
- Wergeland Krog Naturkart ved Ola Wergeland Krog
- Miljøvernsjef, Bernt-Henrik Hansen har vært sekretær for referansegruppa

Referansegruppas oppgave har vært å gi synspunkter og råd, bistå med informasjonsinnhenting, bistå med å etablere kontakter, holde berørte parter orientert om prosjektets gang og bistå med tilbakeføring av resultatene til berørte parter. Det er blitt avholdt tre møter i referansegruppa.

Målet med planarbeidet har vært å gi kommunen en oversikt over planter, viltlevende landpattedyr, amfibier, fugler og krypdyr. Sammen med planer og registreringer av fisk

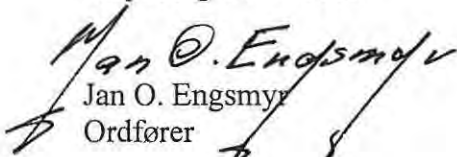
(”Ferskvannsfiskplanen” 2000: Ferskvannsfisken i Sarpsborg. Pro Natura v/ L.Simonsen) og virvelløse dyr er biologisk mangfold planen et innspill til hvordan Sarpsborgs spesielle biologiske verdier kan ivaretas. Planarbeidet består av to rapporter og en database:

- Delrapport I: Forvaltningsplan med forslag til mål, strategier og tiltak for å sikre og fremme kommunens biologiske mangfold (herunder vilt).
- Delrapport II: Kartlegging og verdisetting av naturtyper og lokaliteter i kommunen i henhold til DN-håndbok 13/1999
- Databasen, Natur 2000: Sammenstilling og lokalitetsangivelse av registrerte planter og dyr

Planarbeidet gir Sarpsborg en oversikt over egne biologiske verdier. Planforslaget er også et godt utgangspunkt for en videre dialog med befolkningen om hvordan man bør forvalte kommunens arealer og naturressurser i tråd med kommunens overordnede målsetting om å sikre miljøet og en bærekraftig utvikling. Flere av de foreslåtte tiltakene som involverer kommunen krever ressurser utover dagens ressurstilfang. Kommunen vil kostnadsberegne og eventuelt prioritere ressurser til disse tiltakene i forbindelse med utarbeidelse av økonomiplan og årsbudsjett.

Handlingsplanen viser hvordan lokalsamfunnet kan samarbeide for å forvalte vår felles naturarv til glede og nytte for kommende generasjoner. Flere av de foreslåtte tiltakene ligger utenfor kommunens myndighetsområde. Informasjon til og samspill med berørte grunneiere er derfor en forutsetning for å kunne gjennomføre planen.

Sarpsborg 1. .9.2002

Jan O. Engsmyr
Ordfører

INNHOLD

Politisk og administrativ behandling av planen.....	s.I-VII
<u>Del I. Mål og tiltak</u>	s.1-35
1 Biologisk mangfold.....	1
1.1 Kartlagte naturtyper	2
1.2 Utviklingstrekk.....	4
1.3 Hovedmål	6
1.4 Mål og tiltak - biologisk mangfold.....	6
Myr.....	7
Ramark, berg og kantkratt.....	8
Kulturlandskap	9
Ferskvann/våtmark	15
Skog	19
Havstrand/kyst	20
2 Vilt	24
2.1 Prioriterte viltområder i Sarpsborg kommune.....	24
2.2 Særlig viktige viltområder.....	25
2.3 Viktige viltområder	26
2.4 Viktige trekkveier for hjortevilt i Sarpsborg.....	28
2.5 Mål og tiltak - vilt	31
<u>Del II. Status</u>	s.1-139
Sammendrag	1
Innledning	2
Metodikk	3
Organisering av prosjektet	3
Forarbeid	4
Feltarbeid	4
Data- og kartbehandling.....	4
Begrensninger	4
Rapportering og oppfølging av arbeidet.....	4
Naturgrunnlaget	5
Beliggenhet og utstrekning.....	5
Klima.....	5
Geologi og landskap.....	5
Vegetasjon.....	6
Biologisk mangfold - naturtyperegistrering	8
Kartlagte naturtyper.....	9
Myr	11
Rasmark, berg og kantkratt.....	15
Kulturlandskap - generelt	17
Ferskvann / våtmark.....	27
Skog	38
Havstrand / kyst	42

Viltet i Sarpsborg	47
Prioriterte viltområder i Sarpsborg kommune	47
Særlig viktige viltområder.....	49
Viktige viltområder	54
Viktige trekkveier for hjortevilt i Sarpsborg	61
Status for viltet i Sarpsborg.....	64
Amfibier og krypdyr	64
Fugl	65
Pattedyr	94
Observatører.....	102
Litteratur.....	104
Ordforklaringer.....	109
Vedlegg 1 - kartlagte naturtyper i Sarpsborg.....	111
Vedlegg 2 - systematisk artsliste viltarter	131

Planens politiske og administrative behandling

Bystyret 25.4.2002

I forbindelse med den nye behandlingen av saken fremmet rådmannen følgende innstilling:
Revidert utkast, datert 26.03.02 til kommunedelplan for biologisk mangfold i Sarpsborg vedtas. Kommunedelplanen søkes innarbeidet i økonomiplan og årsbudsjett.

Votering

Rådmannens endrede innstilling ble enstemmig vedtatt.

Bystyrets vedtak

Revidert utkast, datert 26.03.02 til kommunedelplan for biologisk mangfold i Sarpsborg vedtas. Kommunedelplanen søkes innarbeidet i økonomiplan og årsbudsjett.

Rådmannens innstilling

Høringsutkast til kommunedelplan for biologisk mangfold i Sarpsborg vedtas med rådmannens forslag til endringer.

Kommunedelplanen søkes innarbeidet i kommuneplanens arealdel.

Foreslåtte tiltak kostnadsberegnes og søkes innarbeidet i økonomiplan og årsbudsjett.

.....

Saken ble utsatt i bystyret 15.11.01 og det ble utarbeidet et revidert utkast av kommunedelplanen, datert 26.03.02.

På bakgrunn av ovennevnte fremmer rådmannen følgende innstilling:

Revidert utkast, datert 26.03.02 til kommunedelplan for biologisk mangfold i Sarpsborg vedtas. Kommunedelplanen søkes innarbeidet i kommuneplanens arealdel.

Foreslåtte tiltak kostnadsberegnes og søkes innarbeidet i økonomiplan og årsbudsjett.

Saksopplysninger

Saksnr:	Arkivkode:	Saksbehandler:
01/4171	143 K02	Bernt-Henrik Hansen

Saken er fremmet etter prinsippet om fullført saksbehandling.
Følgende har vært medsaksbehandlere: Torgunn Antonsen

Vedlegg

- 1 Høringsutkast av Biologisk mangfold plan
- 2 Brev fra Inghild Strand Tegneby, datert 24.04.2001
- 3 Brev fra Statens vegvesen, datert 21.06.2001
- 4 Brev fra Råde kommune, datert 23.07.2001
- 5 Brev fra Spydeberg kommune, datert 31.07.2001
- 6 Brev fra Fylkesmannen i Østfold, datert 09.08.2001
- 7 Brev fra Sarpsborg Skogeierlag, datert 15.08.2001
- 8 Brev fra Skjeberg Bondelag, Varteig Bondelag og Tune Bondelag, datert 17.08.2001
- 9 Brev fra Østfold fylkeskommune, plan- og miljøseksjon, datert 17.08.2001
- 10 Brev fra Halvor Fjeld, datert 18.08.2001
- 11 Brev fra Nordre Skjeberg Grunneierlag, datert 19.08.2001
- 12 Brev fra NGOFA, datert 19.08.2001
- 13 Brev fra Østfold fylkeskommune, fylkeskonservatoren, datert 20.08.2001
- 14 Brev fra Sarpsborg idrettsråd, datert 20.08.2001
- 15 Møtebok av 21.08.2001 for Fylkeslandbruksstyret i Østfold
- 16 Brev fra Østfold fylkeskommune, datert 20.08.01

Nye vedlegg

- 17 Brev fra Jan O. Engsmyr til bondelagene i Sarpsborg, datert 22.03.02
- 18 Brev fra bondelagene i Sarpsborg, datert 10.04.02

Sammendrag

I samsvar med formannskapetets vedtak av 14.06 01 har utkast til handlingsplan for biologisk mangfold vært på høring og offentlig ettersyn sammen med landbruksplan i tidsrommet 18. juni- 20.august 2001. På bakgrunn av høringsrunden har rådmannen foreslått enkelte endringer i planutkastet. Rådmannen mener likevel at foreslåtte endringer kan gjøres uten at en ny høringsrunde og offentlig ettersyn er påkrevet. Rådmannen mener videre at vedlagte utkast til handlingsplan for biologisk mangfold med endringer er et godt verktøy for en videre dialog med befolkningen om hvordan man bør forvalte kommunens arealer og naturressurser i tråd med kommunens overordnede mål om å sikre miljøet og en bærekraftig utvikling. Rådmannen foreslår derfor at planutkastet med endringer vedtas. Flere av de foreslåtte tiltakene som involverer kommunen krever ressurser utover dagens ressurstilfang. Kommunen vil kostnadsberegne og eventuelt prioritere ressurser til disse tiltakene i forbindelse med utarbeidelse av økonomiplan og årsbudsjett.

Utredning

Sarpsborg formannskapet vedtok i møte 30.mars 2000 at kommunen skulle utarbeide en handlingsplan for biologisk mangfold. Biologisk mangfold planen skulle også omfatte en revidering av viltplanen fra 1994. Handlingsplanen skulle utarbeides som en tematisk kommunedelplan.

Rådmannen har hatt det administrative ansvaret for utarbeidelse av handlingsplanen. For å forankre planarbeidet hos rettighetshavere, kommunale organer og statlige myndigheter ble det opprettet en referansegruppe. Referansegruppa har bestått av:

- Sigrun Svartedal fra formannskapet (kommunens miljøvernutvalg)
- Jan Otto Strøm fra teknisk hovedutvalg (kommunens faste utvalg for plansaker)
- Thor Pinaas fra utvalget for viltforvaltning
- Annar Hasle fra utvalget for landbruksforvaltning
- Geir Hardeng fra fylkesmannens miljøvernavdeling
- Åge Bjor fra bondelagene i Sarpsborg
- Hans Ole Arnesen fra skogeierlagene i Sarpsborg
- Svein Agnalt fra teknisk sektor
- Hans Olav Rosten fra teknisk sektor
- Børre Claudius fra kultursektoren

Miljøvernssjefen har vært sekretær for referansegruppa.

Wergeland Krog Naturkart v/Ola Wergeland Krog ble engasjert som konsulent for arbeidet.

Referansegruppas oppgave har vært å gi synspunkter og råd, bistå med informasjonsinnhenting, bistå med å etablere kontakter, holde berørte parter orientert om prosjektets gang, bistå med tilbakeføring av resultatene til berørte parter. Det er blitt avholdt tre møter i referansegruppa.

I tillegg til at kommunen oppnevnte en referansegruppe for arbeidet er næringsorganisasjoner, frivillige organisasjoner og statlige organer tilskrevet spesielt ved oppstart av planarbeidet. Det er informert om planarbeidet i lokalpressen, Sarpingen og på kommunens Internettsider. Det er også vært avholdt flere møter i forbindelse med planarbeidet. Kommunen har og har hatt som mål at planprosessen skal skape engasjement hos lokalbefolkningen.

Hensikten med planarbeidet har vært å gi kommunen en oversikt over sitt eget biologiske mangfold samt å komme med forslag til hvordan dette bør forvaltes for å ivareta Sarpsborgs spesielle biologiske verdier. Planarbeidet består av to rapporter og en database:

- Delrapport I: Forvaltningsplan med forslag til mål, strategier og tiltak for å sikre og fremme kommunens biologiske mangfold (herunder vilt).
- Delrapport II: Kartlegging og verdisetting av naturtyper og lokaliteter i kommunen i henhold til DN-håndbok 13/1999

- Databasen, Natur 2000: Sammenstilling og lokalitetsangivelse av registrerte planter og dyr

Utkast til handlingsplan for biologisk mangfold ble gjennomgått av referansegruppa i møte 29. januar d.å.. Administrativt var det utarbeidet en framdriftsplan med 1. gangs politisk behandling av planutkastet i formannskapet i mars. Bondelagenes representant i referansegruppa hadde imidlertid synspunkter på planutkastet. På bakgrunn av dette ble planutkastet revidert. Enkelte av bondelagenes innspill ble imidlertid ikke fullt ut imøtekommet. Bondelagenes kommentarer til planutkastet ble vedlagt saken ved 1.gangs politisk behandling 14.06 d.å.

Formannskapet vedtok i møte 14.06.2001 at handlingsplan for biologisk mangfold (Delrapport 1) skulle sendes berørte instanser og organisasjoner og legges ut til offentlig ettersyn i tidsrommet 18.06.2001 – 20.08.2001. Arbeidet med biologisk mangfold planen har foregått parallelt med landbruksplanen og planforslagene ble sendt på høring samordnet.

Det er kommet inn 15 høringsuttalelser til landbruksplanen/biologisk mangfold planen jfr vedlegg. Av høringsuttalelsene er det 9 stykker som berører biologisk mangfold planen direkte. Disse høringsuttalelsene er kommentert nedenfor. (Anm.: Sidehenvisningene henviser til under gjelder høringsutkastet – og ikke i foreliggende rapport).

-Råde og Spydeberg kommuner har ingen merknader til planforslaget jfr vedlegg 4 og 5.
-Statens vegvesen tar planforslaget til orientering jfr. vedlegg 3.

-Sarpsborg skogeierlag skriver jfr vedlegg 7: *Vedrørende biologisk mangfold er vi selvfølgelig av den mening at den ikke skal forringes- og at vi skal følge Levende skog standarder hvilket vi skogeiere er kurset i og skal følge i framtiden ved skjøtsel av vår egen skog.*

-Fylkesmannen i Østfold, vedlegg 6, Kap 5.1 Kommunedelplan for biologisk mangfold: *"Under biologisk mangfold bør det tas inn et punkt om skogbrukets egne takseringer, hvor kartlegging av nøkkelbiotoper vil være et viktig innslag i fremtiden. Og at prinsipper som ligger til grunn for et miljøtilpasset skogbruk skal følges (levende skog)."*

Rådmannens kommentarer

Registrering av nøkkelbiotoper vil inngå som en naturlig del av skogbruksplanleggingen i fremtiden. Skogbruksplanene inneholder allerede mye viktig miljøinformasjon, og rådmannen er enig i at skogbrukets egen nøkkelbiotoperegistrering kan gi et viktig tilskudd til datafangsten. Ved rullering av kommunens plan for biologisk mangfold bør slike opplysninger innhentes. Når det gjelder prinsippene for miljøtilpasset skogbruk og Levende skogprosjektet er dette påpekt flere steder i plandokumentet. Standardene for Levende skog er spesielt fremholdt som et viktig styringsredskap i kapittel 9.18 Skogkultur (strategier for skogbehandlingen).

Fylkesmannen kommenterer videre at det under nest siste kulepunkt på side 33 er friområde nevnt som et aktuelt reguleringsformål for å ivareta spesielt verdifulle lokaliteter. Dette er etter deres vurdering lite egnet.

Rådmannens kommentarer

Fylkesmannens merknad tas til etterretning og ordet "friområde" fjernes fra teksten.

-Skjeberg-, Varteig- og Tune Bondelag, vedlegg 8
Bondelagene i Sarpsborg bemerker at følgebrevet til planene ikke tar opp at det har vært uenighet om innholdet i referansegruppa for biologisk mangfold-planen.

Rådmannens kommentarer

Bondelagene i Sarpsborg har skrevet et brev, datert 10.06.2001, vedrørende plan for biologisk mangfold. I brevet ber de bl.a om at deres synspunkter vedlegges høringsutkastet når dette er på offentlig ettersyn. Formannskapet behandlet den 14. juni d.å. høringsutkastet og bondelagenes brev. Det ble fattet vedtak om at planutkastet skulle sendes på høring og at bondelagenes brev ikke skulle ligge ved høringsutkastet. Bondelagene i Sarpsborg har ikke kommet med ytterligere merknader/innspill til plan for biologisk mangfold. Brevet av 10.06.01 er derfor å oppfatte som deres høringsuttalelse. Det er ikke vanlig å legge ved høringsuttalelser når en plan legges ut til offentlig høring. Det er selve planutkastet og ikke høringsuttalelsene som er på høring. Bondelagenes innspill av 10.06. 01 blir behandlet på lik linje med de andre høringsuttalelsene.

Videre har bondelagene følgende synspunkter :

Side 10 pkt 6 der det står: "Kommuneplanens arealdel sammenholdes med de prioriterte lokalitetene for biologisk mangfold, og i de tilfeller der gjeldene planstatus kan medføre en forringelse eller ødeleggelse av lokalitetene bør denne endre. Aktuell status kan være LNF område uten adgang til spredt bebyggelse, regulering til spesialområde naturvern, eller regulering til friområde/friluftsområde hvor dette fremmer ivaretagelse av de biologiske verdiene".

Punktet må i sin helhet strykes. Innholdet i dette vil få store konsekvenser for grunneierne og framtidig utbyggingsmønster i kommunen. Det er ikke sikkert at båndlegging er nødvendig for å ivareta alle sårbare biotoper. Derimot kan man ofte ta vare på verdiene ved å ta enkle hensyn som ikke nødvendigvis omfatter båndlegging eller forbud mot utbygging. Det er heller ikke sikkert at de registreringene som er foretatt er nøyaktige nok til de kan legges til grunn for en beslutning med så vidtrekkende konsekvenser.

Rådmannens kommentarer

Det er foreslått å ta ut ordet friområde i forbindelse med regulering for å ivareta de biologiske verdiene jfr over. Rådmannen er enig i at det beste er om man kan ivareta sårbare biotoper uten at dette reguleres gjennom en streng planstatus. Videre vil kommunen i kommuneplanens arealdel vurdere om det er ønskelig ut fra andre samfunnsinteresser å legge en streng planstatus på områder som ut fra naturverdier isolert sett har behov for dette. Rådmannen mener likevel at der kommunen mener det er riktig å prioritere naturverdier og der dette ikke lar seg gjøre ved minnelige avtaler så må kommune vurdere å gjøre dette ved hjelp av planverktøyet.

Side 12 - Kommentarene gjelder kommunens behandling av saker som gjelder grøfting av myr og skogsmark. *Første setning under tiltak forandres til:*

Det bør utarbeides instruks for kommunens behandling av saker som gjelder grøfting av myr og skogsmark der det legges vekt på det biologiske mangfoldet.

De følgende 6 punkter kan innarbeides i en instruks og bør ikke stå i denne planen. Etter vår mening er de for detaljerte, strenge og instruerende. Disse bør heller, hvis nødvendig, innarbeides i den instruks som vi foreslår skal utarbeides.

Rådmannens kommentarer

De foreslåtte tiltakene pkt. 1-4 er en redegjørelse for hvordan saker som omhandler grøfting av myr blir behandlet av kommunen i dag.

Pkt 5 og 6 er forslag til hvordan kommunen kan sikre sine tre viktigste myrområder.

Rådmannen foreslår ingen endringer i planen på dette pkt.

Side 13 – Etablere noen ugjødsle slåtteenger med regelmessig skjøtsel i løpet av 2003

Bondelaget foreslår denne målsetting endret til : "Søke å etablere noen ugjødsle slåttenger med regelmessig skjøtsel i løpet av 2003, og veilede grunneiere med tanke på skjøtsel av spesielle biotoper."

Målsettingens endring gjør tiltak punkt 2 overflødig i planen og fjernes.

Rådmannens kommentarer

Rådmannen ser ikke hensikten med å endre dette målet i tråd med bondelagets forslag. Dersom de prioriterte lokalitetene på hvor kommunen skal sette inn ressurser fjernes blir planen mer generell og dermed et dårligere styringsverktøy. Noe av hensikten med kartlegging har vært å finne fram til de viktigste områdene for biologisk mangfold. For øvrig har kommunen allerede vært i kontakt med grunneieren på Sørle som stiller seg positiv til tiltaket. Rådmannen foreslår ingen endringer i planen på dette pkt.

Side 16: I fremtiden skal antall store gamle trær i kulturlandskapet, spesielt av treslagene eik, lind, spisslønn, alm, ask, selje og osp, ikke være lavere enn 200-nivå

Bondelagene skriver: I tillegg til den bestående setning må følgende setning inn:

Tilskrive bønder som har spesielt verneverdige lokaliteter og informere om viktigheten av riktig skjøtsel. Dette overflødiggjør de tiltak som foreslås i punkt 1, 2, 3 (foreslåtte skjøtselstiltak ved Desideria lund, Bjørnland N og Sanne).

Rådmannens kommentarer

Rådmannen er delvis enig med bondelagene. Setningen: *Tilskrive bønder som har spesielt verneverdige lokaliteter og informere om viktigheten av riktig skjøtsel* –foreslås tatt inn i planen. Rådmannen mener allikevel at dette ikke overflødiggjør de konkrete tiltakene som er foreslått i pkt 1-3. Rådmannen henviser her til argumentasjonen i pkt over. Rådmannen foreslår ingen endringer i planen på dette pkt.

Side 22: Bevare naturlige fisketomme innsjøer og tjern

Bondelaget foreslår at tiltak 1 Endres til:

Avgjøre hvilke innsjøer og tjern på offentlige arealer der det ikke skal drives osv.

Bondelaget foreslår et nytt tiltak 2: "Iverksette informasjonstiltak overfor private grunneiere om viktigheten av å ikke sette ut fisk i naturlige fisketomme innsjøer og tjern."

Rådmannens kommentarer

Rådmannen er delvis enig med bondelagene. Bondelagets tiltak nr. 2 –foreslås tatt inn i planen. Rådmannen mener imidlertid at kommunen må ha en oppfatning av hvilke fisketomme tjern/innsjøer der det ikke bør drives fiskekultivering. Fylkesmann er ansvarlig myndighet på dette området, men kommunen er høringsinstans. Rådmannen foreslår ingen endringer i planen på dette pkt.

Side 24 Pkt 1 –Det avsettes et utvalg skogtyper i kommunen som skal utvikle seg fritt i form av nøkkelbiotoper. *Bondelagene foreslår at første setning endres til: "Det arbeides for at et utvalg skogtyper i kommunen får utvikle seg fritt i form av nøkkelbiotoper."*

Rådmannens kommentarer

Rådmannen er enig med bondelagene. Bondelagets forslag til endring foreslås tatt inn i planen.

Side 35 Punkt 2.5 Mål og tiltak - vilt: *Overskrift allmennhetens adgang til jakt må endres til: Allmennhetens adgang til jakt i kommuneskogene. Dette gjør omtalen av private jaktområder overflødig og må fjernes.*

Mål og tiltak under dette punkt er uaktuelt i forhold til biologisk mangfold og fjernes. Hvis vårt forslag til ordlyd ikke taes til følge, må det gjøres store forandringer i teksten for at vi skal kunne akseptere innholdet.

Rådmannens kommentarer

Det er presisert i planen på s 35 at dette er tiltak fra Viltplanen og i utgangspunktet ikke tiltak for å styrke det biologiske mangfoldet. Tiltaket bidrar til å øke interessen for naturen og biologiske verdier og dermed vil bidra til å ivareta naturarven på lengre sikt. Rådmannen foreslår ingen endringer i planen på dette pkt.

Nordre Skjeberg grunneierlag, vedlegg 11

Nordre Skjeberg grunneierlag ønsker svar på hva sivveksten f.eks. i Isesjø betyr for fosforproduksjonen. En plan for reduksjon av sivet, vil grunneierlaget stille seg positive til.

Rådmannens kommentarer

Sivveksten betydning for vannkvaliteten i Isesjø vil bli belyst i områdeplan for Isesjø som er under utarbeidelse og som skal være ferdig våren 2002.

NGOFA , vedlegg 12

NGOFA skriver at de ikke kjenner til sikkerhetsanordninger for fiskerne som har medført ulemper eller skader på viltet i området (slik det fremkommer av planen)

NGOFA peker videre på at det ikke står noe om fisk i BM-planen

Rådmannens kommentarer

Det må presiseres at planene "Viltet i Sarpsborg", "Ferskvannsfisken i Sarpsborg", Biologisk mangfold planen og landbruksplanen må ses i sammenheng. Disse planene er selvstendige planer i tillegg til at vilt, fisk og biologisk mangfold oppsummeres i landbruksplanen. Da planen "Ferskvannsfisken i Sarpsborg" nylig er utarbeidet, har en ikke funnet det hensiktsmessig å gjenta denne planen i sin helhet ved utarbeidelse av plan for biologisk mangfold og landbruksplanen. Landbruksplanen viser i stedet til planen "Ferskvannsfisken i Sarpsborg" i tillegg at enkelte forhold nevnes spesielt. Da det var tid for å rullere viltplanen, ble dette gjort samtidig som planen for biologisk mangfold ble utarbeidet. Det er derfor vilt er nevnt i denne planen og ikke fisk. Dessuten påpekes det i planen "Ferskvannsfisken i Sarpsborg" at fiskeressursene er en del av det biologiske mangfoldet. For å unngå evt. misforståelser bør det presiseres i forordet på plan for biologisk mangfold at fisk inngår i det biologiske mangfoldet. Det bør også vises til planen "Ferskvannsfisken i Sarpsborg".

Østfold fylkeskommune, vedlegg 16

Østfold fylkeskommune kan ikke se at Spydevoldbekken er avmerket som naturtype av betydning for BM. Østfold fylkeskommune forutsetter videre at planen ses i sammenheng med andre kommunale planer herunder Grønstrukturplanen, Landbruksplanen og Viltplanen. Videre at planen følges opp og innarbeides i kommuneplanens arealdel.

Rådmannens kommentarer

Spydevoldbekken er avmerket som viktig naturtype jfr kart lok.540.

Vurdering

Rådmannen mener at foreslåtte endringer av planutkastet på bakgrunn av høringsinnspillene kan gjøres uten at en ny høringsrunde og offentlig ettersyn er påkrevet. Rådmannen mener videre at vedlagte utkast til handlingsplan for biologisk mangfold med endringer er et godt verktøy for en videre dialog med befolkningen om hvordan man bør forvalte kommunens arealer og naturressurser i tråd med kommunens overordnede mål om å sikre miljøet og en

bærekraftig utvikling. For å få en helhetlig forvaltning av kommunens natur- og arealressurser er biologisk mangfold planen samordnet med landbruksplanen.

Tiltakene foreslått planen er bevisst gjort så konkrete som mulig. Dette er gjort for at tiltakene ikke skal kunne misforstås eller behøve ytterligere faglige vurderinger/utredninger før de kan gjennomføres. Flere av de foreslåtte tiltakene som involverer kommunen krever ressurser utover dagens ressurstilfang. Kommunen vil kostnadsberegne og eventuelt prioritere ressurser til disse tiltakene i forbindelse med utarbeidelse av økonomiplan og årsbudsjett.

Miljømessige konsekvenser

Handlingsplan for biologisk mangfold i Sarpsborg gir kommunen en oversikt over egne biologiske verdier. Handlingsplanen vil være et viktig grunnlagsdokument for å kunne forvalte kommunens arealer og naturressurser i tråd med kommunens overordnede mål om å sikre miljøet og en bærekraftig utvikling.

Økonomiske konsekvenser:

Økonomiske konsekvenser av tiltak for å opprettholde/stimulere et biologisk mangfold vil bli vurdert og kostnadsberegnet etterhvert som disse eventuelt innarbeides i økonomiplanen og årsbudsjetter. Ansvar for å kostnadsberegne og fremme tiltakene for politisk prioritering er synliggjort i handlingsplanen.

.....
Bystyret utsatte saken i møte 15.11.01 fordi de ønsket en videre dialog med bondelagene om innholdet i planen. På bakgrunn av innspill fra bondelagene og endringer foreslått gjennomført på bakgrunn av høringsrunden ble det utarbeidet et revidert utkast av kommunedelplanen (datert 26.03.02). Endringene i det reviderte utkastet med kommentarer er vedlagt, jfr. vedlegg 17. Bondelagene har bekreftet at de vil stille seg bak det reviderte planutkastet jfr. brev av 10.04.02 (vedlegg 18).

Rådmannen mener at foreslåtte endringer ikke endrer hovedinnholdet i planen. Endringene innebærer en presisering av at plandokumentene "Viltet i Sarpsborg", "Ferskvannsfisken i Sarpsborg", "Landbruksplanen" og "Biologisk mangfoldplanen" (BM) må ses i sammenheng. Dette er foreslått presisert i forordet på BM-planen. Videre er det foreslått en tydeliggjøring av at målene i BM-planen skal nås gjennom et samarbeid med berørte grunneiere. I kapittelet: Mål/tiltak for vilt - er det foreslått tatt inn et avsnitt om at det finnes et variert tilbud av terrengutleie og jaktkortsalg for allmennheten på privateide utmarksområder. I tillegg er det foreslått tatt inn et nytt avsnitt om driftsplanlegging og lokal forvaltning av vilt- og fiskeressurser.

Rådmannen har ingen motforestillinger til ovennevnte endringer slik de fremkommer i revidert planutkast.

Biologisk mangfold i Sarpsborg

Del I - mål og tiltak

Vedtatt av bystyret 25.04. 2002

SARPSBORG KOMMUNE

1 Biologisk mangfold

Sarpsborg kommune har gjennomført en kartlegging av lokaliteter som er av spesiell betydning for det biologiske mangfoldet (BM) i kommunen, samt en revisjon av viltplanen fra 1994. Arbeidet har blitt utført av et innleid konsulentfirma, Wergeland Krog Naturkart, og det presiseres at det foreliggende resultatet ikke er et endelig produkt, men må betraktes som en god start på et kartleggingsarbeide hvor det alltid vil være behov for suppleringer og oppdateringer. Resultatet av prosjektet består av fire hoveddeler:

1. En database med systematisert kunnskap om naturkvaliteter i kommunen (Natur2000).
2. Et kartverk som består av naturtyper, viltobservasjoner, samt et utledet viltområdekart.
3. En faglig statusrapport, Del II- Status, som gir det faglige grunnlaget for prosjektet.
4. En tiltaksdel, Del I - Mål og tiltak, som inneholder en kort oppsummering av resultatet av kartleggingen samt mål og tiltak for å bevare det biologiske mangfoldet i kommunen.

Den foreliggende tiltaksdelen (Del 1) er gjennomgått og diskutert i ei bredt sammensatt referansegruppe (se forordet), og er fremmet som en kommunedelplan for biologisk mangfold.

Viltkartleggingen med

viltområdekartene, som ble

gjennomført i 1994, er blitt revidert og er innarbeidet i biologisk mangfold-prosjektet.

Et viktig resultat av kartleggingen av BM i kommunen er den kommunale naturdatabasen (Natur2000) som inneholder opplysninger om 328 kartlagte lokaliteter (naturtyper) for biologisk mangfold, og ca. 2600 viltobservasjoner som f.eks. tiurleiker og fiskeørnreir. Opplysningene i databasen skal knyttes opp mot et digitalt kartverk slik at alle saksbehandlere i kommunen får opp opplysningene om biologisk mangfold og vilt på dataskjermen. I henhold til forskrifter fra Direktoratet for naturforvaltning (DN) vil opplysninger om sårbare lokaliteter bli holdt tilbake, og vil kun være tilgjengelige for de som er bemyndiget til dette av kommunen. Å holde tilbake opplysninger medfører alltid en fare for at de ikke blir tatt hensyn til i arealplanleggingen. For å unngå dette vil alle lokaliteter bli vist på det digitale kartet til saksbehandlerne, men i stedet for at lokaliteten er koblet mot en tekst som beskriver lokaliteten vil det kun komme fram en henstilling om å kontakte den biologisk ansvarlige for nærmere opplysninger.

Biologisk mangfold

Begrepet "biologisk mangfold" omfatter den enorme variasjonen av livsformer som finnes på jorda; millioner av dyr, planter og mikroorganismer, arvestoffene og livsmiljøene (økosystemene) de lever i.

Biologisk mangfold er rett og slett det levende livet rundt oss. Dette mangfoldet er vi forpliktet til å ta vare på! Ødelegger vi det biologiske mangfoldet rundt oss, ødelegger vi for oss selv. Vi trenger en mangfoldig natur som råmateriale for produksjon av mat og medisiner, klær, brensel og råstoff. En allsidig natur har dessuten større estetisk og opplevelsesmessig verdi enn en monoton, ensartet natur. Planter, dyr og mennesker er avhengige av hverandre for å overleve. Hvis noen biter fra "naturens puslespill" forsvinner, kan det få store konsekvenser for livet på jorda. Det er derfor viktig at vi forvalter naturen på en måte som gjør at også framtidige generasjoner kan ha nytte og glede av den.

1.1 Kartlagte naturtyper

Kartlagte lokaliteter / naturtyper i kommunen er for oversiktens skyld sortert under seks ulike hovednaturtyper. Hver naturtype er verdiklassifisert som; svært viktig, viktig, lokal verdi eller uprioritert. Kriteriene for denne inndelingen er gitt av DN og baserer seg på sjeldenhet, forekomst av truede/sårbare arter (rødlisterarter), økologisk funksjon, mm. Lokaliteter som er gitt status uprioritert skyldes at status for disse er ukjent. Nedenfor er det satt opp en tabell (tab. 1) over kartlagte naturtyper, antall av hver naturtype og antall i de ulike verdiklassene. En nærmere gjennomgang av hovednaturtyper og naturtyper finnes i dette prosjektets statusdel (Del II - Status).

Tabell 1. Kartfestede naturtyper med spesiell verdi for biologisk mangfold i Sarpsborg kommune.

Hovednaturtype	Naturtype	Antall	Svært viktig	Viktig	Lokal verdi	Uprioritert
Ferskvann/ våtmark	Naturlig fisketomme innsjøer og tjern	1			1	
	Ikke-forsurede restområder	2	1	1		
	Mudderbanker	7	3	4		
	Kroksjøer, flomdammer og meandrerende elveparti	1	1			
	Viktige bekkedrag	20	5	3	12	
	Rike kulturlandskapssjøer	5	4	1		
	Dammer	142	20	15	83	24
	Sandstrender	2			2	
	Andre viktige forekomster	2		2		
Havstrand/ kyst	Undervannseng	1			1	
	Strandeng og strandsump	19	7	12		
	Tangvoller	1			1	
	Andre viktige forekomster	1			1	
Kulturlandskap	Småbiotoper	14	3	9	1	1
	Store gamle trær	11	1	4	6	
	Parklandskap	1	1			
	Grotter/gruver	3		3		
	Artsrike veikanter	1			1	
	Naturbeitemark	24		8	16	
	Hagemark	19	1	6	12	
	Fuktenger	2	1		1	
	Andre viktige forekomster	6		4	1	1
Myr	Intakt lavlandsmyr	8		5	3	
	Rikmyr	1	1			
Rasmark, berg og kantkratt	Sørvendt berg og rasmark	2	2			
Skog	Rik edellauvskog	4	1	2		1
	Gråor-heggeskog	3	1	1		1
	Rikere sumpskog	6	2	2	2	
	Gammel lauvskog	4			4	
	Urskog/gammelskog	2	1		1	
	Bekkekløfter	1		1		
	Andre viktige forekomster	9	1	3	4	1
	Sum	325	57	86	153	29
	%	100,0	17,5	26,5	47,1	8,9

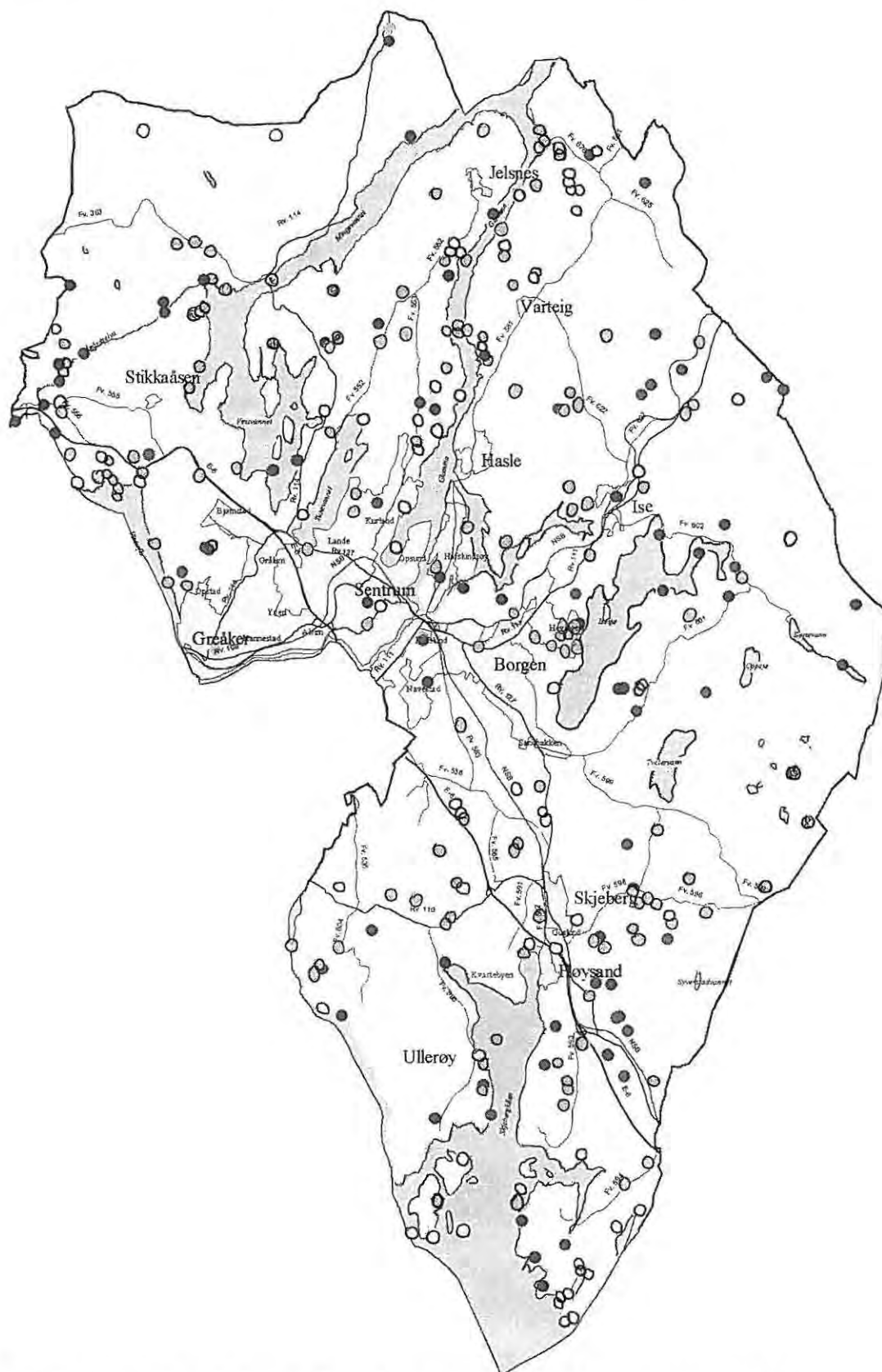

Fig. 1. Kartlagte naturtyper i Sarpsborg av betydning for biologisk mangfold.

Fargekart, se digitalversjon, [www-adresse](#) foran i rapporten.

1.2 Utviklingstrekk

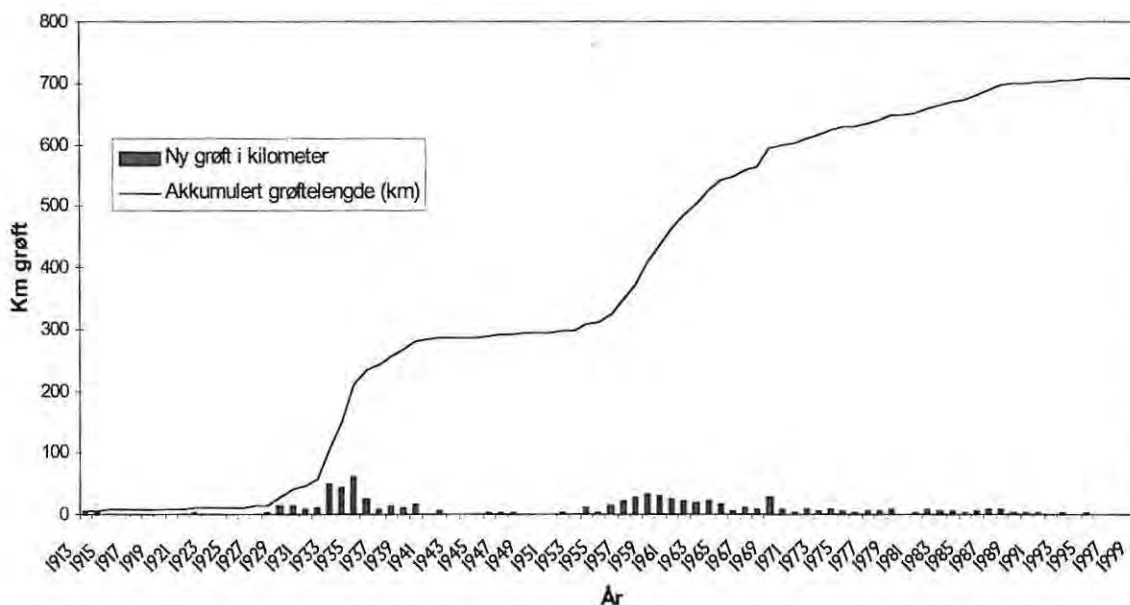
Et gjennomgående trekk for de kartlagte naturtypene de siste tiårene er at størstedelen av naturtypene har vært, og fortsatt er inne i en negativ utvikling. Den rådende landbrukspolitikken har medført stadig økende effektivitetskrav og ensretting av dyrkingsformene, noe som igjen har medført krav om bedre arrondering, økt bruk av kunstgjødsel og plantevernmidler, drenering av jord og skog, senkning av vassdrag, veibygging, forurensing, mm. Dette har ført til at landskapet har blitt fattigere på biologisk mangfold. Dette gjelder ikke bare landbruket men også resten av samfunnet, og det er på høy tid at vi tar dette problemet alvorlig og tar de nødvendige hensyn til den naturen som er en forutsetning for et godt liv også for våre etterkommere.

Det er dessuten viktig å understreke at det sjelden er de store enkeltsakene som har de største konsekvensene for det biologiske mangfoldet, men heller alle de små, isolert sett ubetydelige, inngrepene som over lang tid utgjør den største trusselen. Å dokumentere denne utviklingen er imidlertid svært tidkrevende og ofte umulig da det sjelden føres noen statistikk over utviklingen for de fleste av naturtypene.

Det finnes imidlertid unntak, og et av disse er utviklingen for myrene i kommunen.

Myrer er viktige leveområder for flere sårbare arter, og de har dessuten viktige funksjoner som f.eks. å være vannmagasin for bekkene slik at disse ikke tørker ut i tørre perioder, med påfølgende store konsekvenser for mange arter.

Av figuren framgår det tydelig at de to mest aktive grøfteperiodene var tiden med nødsarbeid på 1930-tallet, og et par tiår etter at det ble innført tilskudd for grøfting av myr på 1950-tallet. Det som imidlertid kommer best fram i figuren er den akkumulerte effekten av den relativt beskjedne årlige grøftelengden. Av denne kan vi se at det i perioden 1913 til 1999 er gravet ca. 707 km grøfter i myr, og at myrgrøftingen faktisk ikke begynte å flate ut før langt inn på 1990-tallet.

Figur 2. Grøfting av myr i de kommunene som i dag utgjør Sarpsborg kommune (Kilde: Østfold Skogselskap).

Ny trend

Selv om det er vanskelig å påvise med konkrete tall at utviklingen generelt sett er i ferd med å snu, er det i dag flere positive utviklingstrekk innenfor landbruket. De siste årene har det f.eks. blitt flere husdyr på beite her i fylket, og beiter som har vært truet med gjengroing, har igjen blitt tatt i bruk. I Sarpsborg er det flotte ravinelandskapet langs Glomma et godt eksempel på dette (se fig. 3). Trolig er Sarpsborg den av kommunene langs Glomma som har størst areal av raviner, evjer og mudderbanker, og kommunen har av den grunn et spesielt forvalteransvar for dette unike landskapet. Landbruket har også vist at de har tatt utfordringen alvorlig ved at grunneierorganisasjonene, både innen jord- og skogbruk, de siste årene har holdt flere kurs, markvandringer, temamøter etc. for å sette fokus på problemene og vise mulige løsninger.

Fig. 3. Lundeevja på Glommas østside i Varteig er et eksempel på et verdifullt ravinebeite langs Glomma som fortsatt holdes i hevd (Foto: Ola M. Wergeland Krog).

1.3 Hovedmål

Sarpsborg kommune skal gjennom ulike tiltak bidra til å sikre trua og sårbare naturtyper og arter nasjonalt, regionalt og lokalt. I tillegg skal man sikre at et tverrsnitt av kommunens naturtyper blir ivaretatt for ettertiden.

1.4 Mål og tiltak - biologisk mangfold

Nedenfor er det satt opp mål og tiltak/strategier for å bevare det biologiske mangfoldet i kommunen. Først er det satt opp et hovedmål samt en del generelle tiltak som gjelder arealforvaltningen generelt. Deretter er målene og tiltakene delt inn etter samme inndeling som rapporten; i hovednaturtyper og egne tiltak for viltet.

Når det gjelder målene er det svært vanskelig å utarbeide konkrete målbare tilstandsmål. For disse har vi valgt å foreslå handlingsmål som til forveksling kan minne om tiltak. Ansvar for igangsetting av de ulike tiltakene ligger på kommunen. Det er viktig at grunneierne, ser sitt ansvar som forvaltere av vår felles natur og bidrar til å bevare denne til glede og nytte for kommende generasjoner. Informasjon til grunneiere generelt vil være et viktig tiltak. Spesiell informasjon til og involvering av de grunneiere som har lokaliteter med spesielle plante- og dyrearter på sin eiendom om hvordan man kan ivareta dette i samspill med en fornuftig drift, vil være et vesentlig virkemiddel. Uten et samspill og ansvar fra de berørte grunneiere vil det være meget vanskelig å endre den negative trend når det gjelder bevaring av biologisk mangfold.

1.4.1 Generelle tiltak

1. Tilrettelegge og innføre rutiner slik at informasjonen i kommunens naturdatabase blir benyttet i løpende saksbehandling. Naturdata skal være tilgjengelig for relevante saksbehandlere i løpet av 2001, og rutinene bør dokumenteres.
2. Konkretisere kommunens miljømål, og innarbeide disse i retningslinjer for saksbehandling innen jord- og skogbruk.
3. Grunneiere av lokaliteter som er vurdert som "svært viktige" eller "viktige" skal tilskrives personlig, og relevant informasjon skal legges ved.
4. Viltområdekartet for kommunen ble oppdatert i forbindelse med kommunedelplanen for biologisk mangfold. Dette er et viktig verktøy både i kommunens småskala arealforvaltning og i den landskapsøkologiske planleggingen. Viltområdekartet med tilhørende viltobservasjonskart bør gjøres tilgjengelig for saksbehandlere. Lokaliteter i viltobservasjonskartene som inneholder informasjon av sårbar karakter vil kun vises på det digitale kartet med et symbol og med en henvisning til å kontakte viltansvarlig i kommunen for ytterligere informasjon.
5. Kommunens database med informasjon om det biologiske mangfoldet (Natur2000) bør vedlikeholdes og suppleres fortløpende. Det bør avsettes ressurser til videre kartlegging av det biologiske mangfoldet i kommunen, da følgende naturtyper er lite/dårlig kartlagt: Veikanter langs kommunale veier, sørvendte berg og rasmarker, bekker, undervannsenger, brakkvannspoller, samt øvrige marine naturtyper.
6. Kommuneplanens arealdel sammenholdes med de prioriterte lokalitetene for biologisk mangfold, og i de tilfeller der gjeldende eller planlagt arealbruk kan medføre en forringelse eller ødeleggelse av lokalitetene, bør denne vurderes endret.

Arealer som er kartlagt som særlig viktige eller viktige for biologisk mangfold skal ved alle typer reguleringer eller endringer i arealbruk vurderes mot de foreslåtte

reguleringstiltak/arealbruksendringer. Valg av virkemiddel for eventuell ivaretagelse av biologisk mangfold må vurderes i det enkelte tilfelle.

7. Kommunen har etter hvert et stort datamateriale som i størst mulig grad bør gjøres tilgjengelige for innbyggere, skoleverket, mfl. Kommunen skal utvikle et eget nettsted for biologisk mangfold hvor det kan legges ut informasjon om viltområder, viktige lokaliteter for biologisk mangfold, artslister, mm. Sarpsborg viltnemnds hjemmeside er forbilledlig og bør lenkes til nettstedet for biologisk mangfold. På dette nettstedet bør det også ligge en digital versjon av kommunedelplanen for biologisk mangfold, samt f.eks. informasjon om tilskuddsordninger for fremme av biologisk mangfold.
8. Kommunen vil søke et tettere samarbeid med skolene for å øke bevisstheten hos de nye generasjoner om verdien av biologisk mangfold. Det er ønskelig at skolene i samarbeid med interesserte grunneiere tar for seg og følger opp utviklingen av et utvalg av kartlagte utsatte naturtyper i deres nærområde som en del av miljøundervisningen.
9. Det er kjent at artsmangfoldet og individtettheten av både dyr og planter er høyere på økologisk drevne landbrukseiendommer enn eiendommer med tradisjonell drift. Kommunen vil derfor sørge for å øke sin kompetanse på dette området for å kunne videreformidle denne type kunnskap til interesserte grunneierne.
10. Stimulere til et flersidig landbruk, f.eks. ved å fokusere på verdien av å holde beitemark i hevd.

Ansvarlig

Kartdatakontoret: 1, 4

Landbruksavdelingen: 2, 3, 9, 10

Miljøvernssjefen: 5, 6, 7, 8

1.4.2 Spesifiserte tiltak

Myr

Intakt lavlandsmyr og rikmyr

Myr er økosystem med høy grunnvannsstand der det dannes torv. Viktige naturtyper av myr er i hovedsak koblet mot grad av urørthet, sjeldenhet, kontinuitetsmiljø og artsrikdom. Myrene har betydning for en lang rekke spesialiserte arter, men også indirekte som funksjonsområde for arter i tilknytning til omliggende areal.

Myrene har også viktig funksjon som vannmagasin,

Fig. 4. Trestikkmyra. Intakte lavlandsmyrer er i dag en sjelden og truet naturtype i Norge. Foto: Ola Wergeland Krog

og myrenes svampeeffekt bidrar til at bekker og elver i skog og kulturlandskapet ikke blir tørrlagte i perioder med lite nedbør.

I Sarpsborg er det registrert ei lita rikmyr, en meget sjelden naturtype i Østfold. I tillegg er det registrert åtte lokaliteter i kategorien "Intakt lavlandsmyr". Begge disse naturtypene står oppført på lista over truede og hensynskrevende naturtyper i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000 (Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand).

Mål

Arealet av myr bør ikke reduseres fra 2000-nivå da naturtypen har hatt sterk tilbakegang de siste 50 år.

Tiltak

Ved kommunens behandling av saker som gjelder grøfting av myr og skogsmark, legges det i biologisk mangfold-sammenheng vekt på følgende forhold (tiltakene beskrevet nedenfor er i tråd med dagens praksis):

1. Alle nygrøftingstiltak skal meldes til kommunen på særskilt skjema eller i brevform. Meldingen skal inneholde kart i målestokk 1:5000 eller større, som viser grøftenes plassering i terrenget og aktuelle avløp. Kommunen gjør en samlet vurdering av positive og negative effekter av tiltaket, og orienterer grunneier skriftlig innen 4 uker om kommunens holdning. Dersom grunneier ikke godtar kommunens synspunkter, vurderes om fylkeslandbruksstyret skal anmodes om å nekte tiltaket gjennomført.
2. Det utbetales ikke skogavgift til nygrøfting av myr eller skogsmark som ikke er forhåndsgodkjent.
3. Suppleringsgrøfting og grøfterensk kan utføres uten forhåndsgodkjenning.
4. Det skal være svært tungtveiende grunner til at enkeltmyrer kan legges ut til torvtekt eller annen aktivitet som fører til at myrarealene reduseres. Dette skal vektlegges ved evt. søknader om å utnytte de resterende myrene.
5. Iverksette tiltak som sikrer de to svært viktige større lavlandsmyrene (Knatterødmosen og Trestikkmyra) for fremtiden ved servitutt (tinglyst avtale), PBL § 25.6 eller lignende innen 2005.
6. Det finnes en liten forekomst av rikmyr på Opstad. Dette er en meget sjelden naturtype i fylket. Svartora på myra bør fjernes, og det bør tas kontakt med grunneier for å se på muligheten av dette.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: Alle

Rasmark, berg og kantkratt

Sørvendt berg og rasmark

Omfatter områder under skoggrensa som har et varmere lokalklima enn det omkringliggende miljøet. For mange arter er dette en klimatisk gunstig biotop og disse områdene har ofte større artsrikdom enn et flattere terreng omkring. Særlig gjelder dette insekter. To lokaliteter er kartlagt.

Fig. 5. Sørvendt bergvegg ved Holleby kapell. Foto: Ola Wergeland Krog

Denne naturtypen står oppført som hensynskrevende i Stortingsmelding nr. 8/1999-2000.

Mål

Sørvendte berg og rasmarker med betydning for biologisk mangfold skal ikke utsettes for fysiske inngrep.

Tiltak

1. Se generelle tiltak om informasjon til grunneiere. Naturtypen er dårlig kartlagt og bør kartlegges nærmere. Kartleggingen bør utføres i løpet av 2003.

Ansvarlig

Landbruksavelingen: Alle

Kulturlandskap

Områder der dagens kulturmarkstype eller arealtype og artsutvalg er betinget av tidligere og nåværende arealbruk og driftsformer. Mange ulike naturtyper som var vanlige før har gått kraftig tilbake. Disse naturtypene er ofte artsrike miljøer med mange spesialiserte arter som er avhengig av kulturpåvirkning. De enkelte naturtypene presenteres nærmere nedenfor:

Fig. 6. Spennende kulturlandskap langs Glomma i Varteig. Foto: Ola Wergeland Krog

Slåtteenger

Artsrike slåtteenger som holdes i hevd med slått har etter hvert blitt en meget sjelden naturtype i landet. Gjengroing eller tilførsel av gjødsel, er de største truslene mot denne naturtypen som er så viktig for en rekke planter, sopp og insekter. Ingen registreringer er gjort av denne typen i Sarpsborg. Naturtypen står oppført som truet på lista over truede og hensynskrevende naturtyper i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Etablere i samarbeid med berørte grunneiere noen ugjødsle slåtteenger med regelmessig skjøtsel i løpet av 2003.

Tiltak

1. Gjennom samarbeid med bondeorganisasjoner, grunneier(e) og/eller historielag velge ut egnede lokaliteter med artsrike, ugjødsle slåtteenger som kan fungere som eksempel-arealer for naturtypen. Dette avklares innen 2002.
2. Kontakte grunneieren ved Sørle med tanke på å etablere en årlig slått av en kartlagte solblom- og marinøkkeleng som er en meget sjelden naturtype i kommunen.

3. Vurdere muligheten av å etablere slåtteeng på/ved minimum ett av kommunens viktigste forminner i samarbeid med kulturminnevernet innen 2002.
4. Vurdere muligheten for å etablere slåtteeng / blomstereng på deler av noen av de offentlige arealene (f.eks. Torsbekkdalen, Glengshølen)

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: 1

Miljøvernssjefen: 2

Park og idrettsavdelingen: 3, 4

Artsrike veikanter

Artsrike veikanter kan fungere som en erstatning for alle de artsrike slåtteengen som har forsvunnet. Grunnen til dette er at for en stor del skjøttes som slåttemark; de slås hvert år, og at det tilføres ikke gjødsel. Veikantenes betydning for det biologiske mangfoldet ble konstatert i en større svensk botanisk undersøkelse der veikanter overraskende nok kom på tredje plass av 33 ulike markslagstyper når det gjaldt totalt antall kartlagte plantearter (Svensson 1988). Å flytte slåttetidspunktet til slutten av juli, samt å stanse bruken av sprøytemidler er ofte det eneste som skal til for å framelske artsrike veikanter. Kun én lokalitet er registrert, men det finnes trolig flere. Naturtypen står oppført som hensynskrevende i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Bevare de artsrike veikantene i kommunen og legge til rette for at øvrige veikanter får et høyere artsmangfold.

Tiltak

1. Utarbeide en instruks for slått av veikantene langs de kommunale veiene i løpet av 2003 og samtidig etablere målbare tilstandsmål for naturtypen.
2. Gjennomføre en kartlegging av artsrike veikanter innen utløpet av 2003.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: 1

Miljøvernssjefen: 2

Naturbeitemark og hagemark

Beite er ikke noe entydig begrep, snarere en samlebetegnelse på arealer som blir direkte høstet av husdyr. Jordtype, lokalklima, fuktighetsforhold, beitekontinuitet og gjødselpåvirkning har betydning for artsmangfoldet. De mest artsrike typene beitemark er de ugjødslete beitene og hagemarkene. Hele 24 lokaliteter med naturbeitemark og 19 med hagemark er kartlagt i Sarpsborg. De fleste av disse er preget av for høyt næringsinnhold, men kan med riktig skjøtsel få stor artsrikdom. Naturbeitemark står oppført som hensynskrevende og hagemark som truet i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Arealet med ugjødslet naturbeitemark og hagemark i bruk økes fra 2000-nivå.

Tiltak

1. Se spesielle informasjonstiltak om å tilskrive grunneiere med svært viktig- og viktig naturbeitemark og hagemark.

2. Se generelle informasjonstiltak om verdien av naturtypene for biologisk mangfold og hvordan de bør skjøttes av hensyn til biologisk mangfold.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: Alle

Skogsbeiter

I tidligere tider ble jordene gjerdet inne og husdyra beitet alt utenfor, og i Østfold var store deler av skogen utmarksbeiter. Opphør av ekstensivt skogsbeite har blitt kalt "den største endringen av landskapet i nyere tid som ingen har lagt merke til". I en beitet skog er artsmangfoldet mye høyere enn i en produksjonsskog, særlig når det gjelder sopp og insekter. Naturtypen står oppført som hensynskrevende i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Opprettholde et antall skogsbeiter på god og middels bonitet tilsvarende 2000-nivå eller høyere.

Tiltak

1. Tilskrive grunneiere som har skogsbeiter om arealenes verdi for bevaring og utvikling av biologisk mangfold, og om ønskelig gi råd om skjøtsel av arealene.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: Alle

Fuktenger

Åpne, beitebetingete naturenger som er på våt eller permanent fuktig mark. Naturtypen opptrer gjerne i tilknytning til delta, elvesletter eller i forlengelsen av langgrunne innsjøbukter, og er den viktigste og mest artsrike åpne naturtypen i våtmarker. Fuktenger har hatt en vid utbredelse (trolig over hele landet) i tilknytning til våtmarksområder som delta og elvesletter, men er nå på rask tilbakegang pga. opphørt hevd.

Større fuktenger har en meget stor betydning som hekke- og rasteplass for fugl.

Eksempler på hekkende arter kan være vipe, rødstilk, storspove, enkeltbekkasin og gulerle. To registrerte forekomster i kommunen.

Naturtypen står oppført som hensynskrevende i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000).

Mål

Arealet med fuktenger og kvaliteten (både beitet og ikke beitet) av fuktengene skal ikke være lavere enn 2000-nivå.

Tiltak

1. Motivere grunneiere til å opprettholde beite på fuktenger og gjenoppta beite der det er opphørt. Områder som bør prioriteres er tidligere beiter langs Glomma, Isesjø, Vestvannet og Tunevannet. Dette er generelt næringsrike beiter som krever lite gjerdning i forhold til beitenes produksjonsevne.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: Alle

Småbiotoper

Småbiotoper er små artsrike «oaser» i et ellers ensartet jordbrukslandskap som f.eks. åkerholmer, steingjerder, murer, gravhauger, bergknauser, rester av naturlig vegetasjon

langs eiendomsgrenser, gårdstun o.l., åkerreiner og buskdominerte kantsamfunn. I et intensivt utnyttet kulturlandskap har småbiotopene en viktig økologisk funksjon som tilfluktssteder for en stor andel av artene i landskapet. Småbiotopene kan fungere bl.a. som overvintringssteder for insekter, de gir ly, føde og er leveområder for mange arter, og de kan ofte være spredningskorridorer i landskapet. Naturtypen står oppført som i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Ivareta alle kartlagte småbiotoper med lokalt, regional og nasjonalt sjeldne arter.

Tiltak

1. Se generelle tiltak. Tilskrive grunneiere som har kartlagte småbiotoper med informasjon om spesielle funn og om skjøtsel av den enkelte lokalitet.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: Alle

Store gamle trær

Store og gamle frittstående lauvtrær i kulturlandskapet, kan være svært artsrike og representerer lang kontinuitet. De er viktige habitat for sjeldne og rødlistede arter av både lav, sopp, mose og insekter. Inntil trærne er det ofte en smal randzone der mange eng- og kantsonearter har mulighet til å overleve, noe som også gir verdifulle tilskudd til artsmangfoldet. Naturtypen står oppført som truet i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Fig. 7. Store gamle trær er livsviktige for mange arter. Monumental eik på Ramneng i Skjebergkilen. Foto: Ola Wergeland Krog

Mål

I fremtiden skal antall store gamle trær i kulturlandskapet, spesielt av treslagene eik, lind spisslønn, alm, ask, selje og osp, ikke være lavere enn 2000-nivå.

Tiltak (Alle tiltakene skal gjennomføres i samarbeid med grunneierne. Grunneiere med spesielle lokaliteter tilskrives spesielt)

1. Desideria lund (Lok. 143) er en unik lokalitet med stort mangfold og flere store gamle trær. Store trær er lyskrevende, og trær som gror opp gjennom kronen på de store eiketrærne bør fjernes. Den lille beitemarka i nord bør holdes åpen.

2. Fristille de største edelløvtrærne i Bjørnland N (Lok 501). Fordel med beite, men området er kanskje for lite, bør evt. sees i sammenheng med et evt. framtidig beite i evja?
3. En av de største eiketrærne i kommunen står på Sanne (Lok. 507). Det må sørges for at den får tilstrekkelig lys ved å trekke skogkanten i nord unna slik at eika får helt fri krone.
4. Store døende og døde trær på kirkegårder, parkanlegg og i kulturlandskapet bør vurderes om de kan få fortsette å stå. Dersom de antas å være en fare for sikkerheten kan de sikres med tekniske løsninger eller kraftig beskjæring. Det bør også vurderes om stammer på store døde trær som har falt overende kan bli liggende.
5. Kartlegge de 20 største trærne av hvert treslag i kommunen. Av pedagogiske hensyn bør det gjennomføres som et skoleprosjekt.
6. Motivere til å plante trær som skal bli store og monumentale i fremtiden. Aktuelle steder å plante trær er skolegårder, barnehager, grøntområder/friområder, parker, eiendomsgrenser i jordbrukslandskapet, langs veier og gang-/sykkelveier.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: 1,2,3

Park og idrettsavdelingen og miljøvernsjefen: 4

Miljøvernsjefen: 5,6

Parklandskap

Gamle parklandskap består ofte av mange ulike elementer som sammen danner en helhetlig naturtype med mange kvaliteter for sjeldne og truede arter. Store gamle lauvtrær, steingjerder, dammer, gamle bygninger, stabile vegetasjonssamfunn mm. er viktige elementer i parklandskap, og er viktige indikatorer på naturtypen.

Mangel på biotoper med lang kontinuitet er en av de viktigste årsakene til at mange arter i dag regnes som truede eller sårbare. Mange av disse artene har funnet seg til rette i gamle parker og kirkegårder, nettopp på grunn av de stabile miljøene disse representerer. Størst artsrikdom finnes i parker med stort innslag av gamle lauvtrær, og gjerne i de middels skjøttede parkene. Naturtypen står oppført som hensynskrevende i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Ivareta alle gamle parklandskap med deres biologiske kvaliteter.

Tiltak

1. Eiere og forvaltere av kirkegårder tilskrives og informeres om kirkegårdenes biologiske kvaliteter og hvordan disse kan forbedres i fremtiden, bl.a. hvordan man kan gjøre kirketårn tilgjengelig for flaggermus. Brev sendes i løpet av 2002.
2. Ved etablering av nye parkanlegg eller forbedring av slike bør naturlige treslag som blir store og gamle og som er levested for mange andre arter prioriteres. Plener bør brytes opp med blomsterenger. Det er viktig at et parkanlegg inneholder mange elementer som dammer, blomsterenger m.m. hvor en gjerne kan blande viltvoksende og hagearter. F. eks. har parkområdet i sørenden av Glengshølen har et stort forbedringspotensiale.
3. Det bør etableres rutiner for kommunale grøntanlegg slik av kunstgjødsel og sprøyting i størst mulig grad unngås.

Ansvarlig

Miljøvernssjefen: 1

Park og idrettsavdelingen: 2, 3

Erstatningsbiotoper

Samlebetegnelse på menneskeskapt biotoper som erstatter/supplerer naturlige leveområder for sjeldne arter. Oppfattes ofte som kontroversielle i det klassiske naturvernet. Naturtypen har flere likhetstrekk med naturtypen skrotemark, men på skrotemark består floraelementet gjerne av innførte arter. Et eksempel er sand- og grustak, som har blitt viktige leveområder for mange sjeldne insekter som er avhengige av naken sand- og grusmark. Disse artenes naturlige leveområder kan ha vært naken sand på brente furumoer, erosjonsskråninger langs elver og lignende habitater som i dag er på tilbakegang p.g.a. effektiv brannslukking, elveforbygninger og andre tiltak for å hindre ras og erosjon generelt.

Grustakene ved Eidet er en potensiell erstatningsbiotop, og der har det også i en årrekke hekket dverglo og en stor bestand med sandsvale. Ingen insektsundersøkelser er kjent. Pga. omfattende anleggsvirksomhet i området har ikke de nevnte grustakene blitt ført opp i databasen, da det er usikkert om det fortsatt har en funksjon som erstatningsbiotop. Naturtypen står oppført som hensynskrevende i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Bevare verdifulle erstatningsbiotoper i kommunen.

Tiltak

1. Kartlegge erstatningsbiotoper i kommunen, først og fremst om grustakene ved Eidet fortsatt har en bestand av sandsvale, og om dverglo fortsatt hekker der. Dette avklares innen 2003.

Ansvarlig

Miljøvernssjefen: Alle

Skrotemark

Skrotemark er en samlebetegnelse på menneskeskapt naturtyper som i hovedsak oppstår i forbindelse med deponering av masser, samt industri- og anleggsvirksomhet. Naturtypen er ofte noe forstyrrelsesbetinget, og inneholder gjerne innførte arter eller konkurransesvake arter som etablerer seg i ledige nisjer.

Mange skrotemarksområder har forekomster av sjeldne arter, og kan dessuten framvise stabile vegetasjonssamfunn. Naturtyper som ballastplasser er etterhvert blitt sjeldne. Deponier i forbindelse med gruvevirksomhet kan også huse interessante arter med spesialisert økologi og morfologi. Kun én lokalitet registrert i Sarpsborg. Naturtypen står oppført som hensynskrevende i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Ivareta spesiell flora i Sarpsborgs gamle/eldre bydeler som er av kulturinteresse.

Tiltak

1. Østre Bydel har en spesiell skrotemarksflora med bl.a brokkurt og krypmure hvor utvalgte lokaliteter avgrenses og ivaretas ved å unngå asfaltering av fortau og intensiv parkifisering (Lok.nr. 610). Brokkurt forekommer også i Kulåsparken, og

der er forekomsten skiltet og ivaretatt. Ansvaret for denne er Park og idrettsavdelingen.

Ansvarlig

Park og idrettsavdelingen og teknisk drift: Alle

Grotter/gruver

Frostfrie og uoppvarmede hulrom som holder stabil temperatur, og hvor vintertemperaturen i hele eller deler av hulrommet ikke går under frysepunktet. Oftest med høy luftfuktighet og/eller med vannansamlinger.

Naturtypen kan inneholde spesialiserte arter. Mange arter benytter gruver og grotter som oppholdssted i visse perioder, eller de tilbringer hele livet i denne typen lokaliteter. Den mest kjente artsgruppen som benytter seg av naturtypen til overvintring er flaggermus, hvorav flere er rødlistede, men også insekter, snegl, krepsdyr, edderkopper m.fl. forekommer. Tre kartlagte lokaliteter i kommunen, alle menneskeskapte. Naturtypen står oppført som hensynskrevende i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Gruver og grotter sikres/opprettholdes som overvintringsplasser for flaggermus og andre arter som er avhengige av naturtypen.

Tiltak

1. De kartlagte gruver/grotter(3 stk) sikres slik at de ikke er åpne for ferdsel om vinteren. Det kan f. eks. utformes en forpliktende avtale mellom kommunen og grunneiere.

Ansvarlig

Miljøvernssjefen: Alle

Ferskvann / våtmark

Alle naturtyper som betinges av åpent ferskvann. Norge har en uvanlig stor tetthet av ulike ferskvannstyper, som er utbredt over hele landet. Ferskvannsnaturen har en viktig økologisk funksjon som påvirker mange naturtyper ellers. Selv om norske vann og vassdrag generelt er karakterisert som ione- og næringsfattige, har vi en lang rekke av spesialiserte arter, hvor mange av disse er truede. Viktige naturtyper i ferskvann er i hovedsak koblet mot grad av urørthet, økologisk funksjon, sjeldenhet og artsrikdom.

Fig. 8. Buerelva mellom Børtevann og Rørsjøen er perlen blant bekker i Sarpsborg og er rik både på natur og kulturminner. Foto: Ola Wergeland Krog

Mudderbanker

Åpne, beskyttede strandsoner og gruntvannsområder på finsubstrat (leire, mudder, silt, finsand). Ofte kulturpåvirket og avhengig av beite. Særlig knyttet til bakevjer, bukter og dammer langs stilleflytende elver, samt til deltaområder, men også ved grunne innsjøer. Karakterisert av mange små, ettårige, amfibiske (periodevis vannlevende) planter som gjerne betegnes som "pusleplanter". Ofte viktige rastelokaliteter for trekkende vadefugler.

Mål

Arealet av mudderbanker i Glomma og Vestvannet skal i fremtiden ikke være lavere enn 2000-nivå.

Tiltak

1. Kommunen skal være aktiv i spørsmålet vedrørende endring av vannføringsregime i Glomma og spille inn de store biologiske verdiene som mudderbankene med sine pusleplantesamfunn overfor regulanten og NVE, da dette er naturtyper Sarpsborg kommune har et nasjonalt ansvar for.

Ansvarlig

Miljøvernssjefen: Alle

Kroksjøer, flomdammer og meandrerende elveparti

Den aktuelle av disse utformingene i Sarpsborg er meandrerende elveparti. Dette er partier der elva slynger seg i store buer over en flat elveslette. Elva graver i ytterkant, og avsetter materiale i innerkant av meanderbuen.

På grunn av oppdyrking av våtmark og elveforbygninger, har naturtypen blitt mindre vanlig i landskapet. Naturtypen representerer «oaser» i vassdraget med et ofte stort og særpreget biologisk mangfold og høy produksjon. Naturtypen står oppført som truet i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Lengden og kvaliteten av meandrerende elveparti i fremtiden skal ikke være kortere enn 2000-nivå. I år 2010 skal kommunen ha minst en kroksjø i forbindelse med meandrerende elv/bekk.

Tiltak

1. Bevare kantsoner langs meandrerende elver/bekker ved å arrangere kurs i forvaltning av naturtypen.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: Alle

Viktige bekkedrag

Bekkene er blodårer i landskapet, særlig i intensivt kulturlandskap og i fattige skogsmiljøer. Verdien ligger både i vannet og i kantsonen langs bekken. Kartleggingen fokuserer på spesielt verdifulle partier og bekker med landskapsøkologisk betydning. Av flere årsaker kan små vassdrag karakteriseres som biologiske oaser i landskapet. De inneholder ofte spesielle naturmiljøer som mangler ellers i landskapet. De fungerer dessuten som spredningskorridorer/vandringsveger. Den biologiske produksjonen er generelt høy, og naturtypen er ofte artsrik. Naturtypen står oppført som hensynskrevende i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

De biologiske verdiene i viktige bekkedrag opprettholdes eller forbedres fra 2000-nivå. Det skal være minimum fem sjøørretførende bekker i 2010.

Tiltak

1. Tiltak som er foreslått i de sjøørretførende bekkene Ingedalsbekken, Guslundbekken, Åkentobekken og Dalabekken (jfr. Tidligere rapporter skrevet av Simonsen 1996 og 1998 på oppdrag av Sarpsborg kommune) gjennomføres i samarbeide med grunneierne innen 2010.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: Alle

Fig. 9. Utviklingen av bekkesystemene i Skjeberg. Bekkene og grøftene - pulsårene i landskapet - er kraftig redusert ved bekkelukking, lukking av grøfter, senking og kanalisering. Kartene er fra venstre fra årene 1951, 1963 og 1980. Kilde: Bekkepleie mot jord på avveie. CD 1999 v/ R.Nordbakke, Høgskolen i Halden. Større figur, se neste side

Dammer

Små og grunne vannansamlinger, hovedsakelig i kulturlandskapet, naturlige eller anlagte. Levested for mange arter som på grunn av naturtypens sterke tilbakegang regnes som truede. Naturtypen kan dessuten ha en viktig økologisk funksjon, f.eks. som drikkevannskilde i ellers tørre kulturlandskap for kulturlandskapsarter som piggsvin, flaggermus, rådyr og småfugl. Stor og liten salamander er typiske damarter som står på den norske rødlista i dag. Naturtypen har gått sterkt tilbake de siste tiårene, og det er særlig gårdsdammene som er mest utsatt. Den største trusselen mot dammer er gjenfylling, drenering, gjengroing og forurensing/forsøpling. For mange av de typiske damartene er utsetting av fisk eller ender/gjess en trussel. Naturtypen står oppført som truet i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

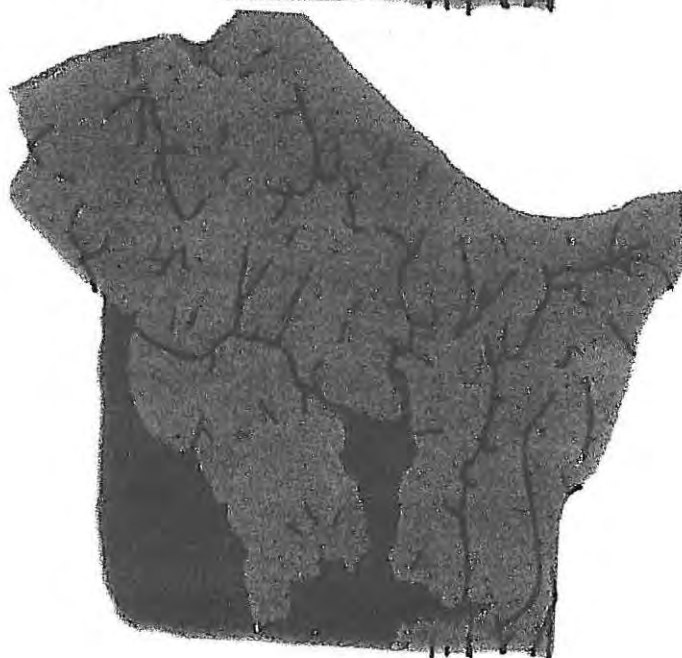
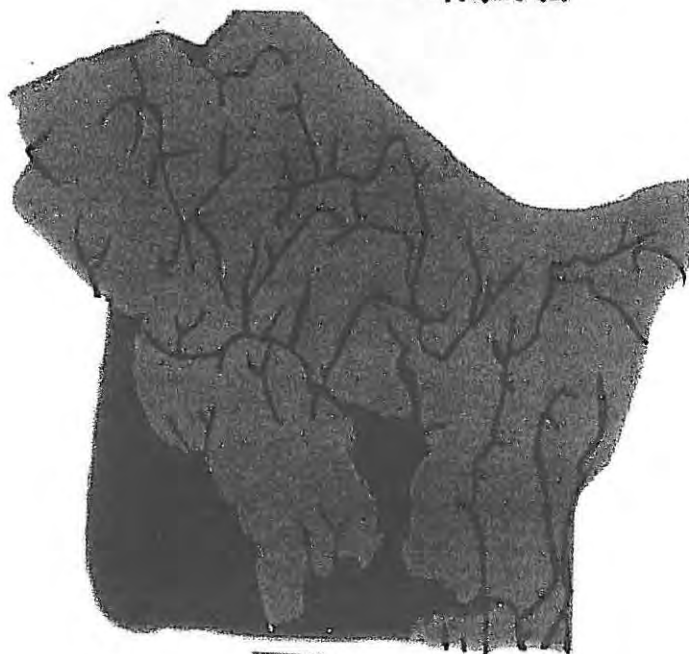
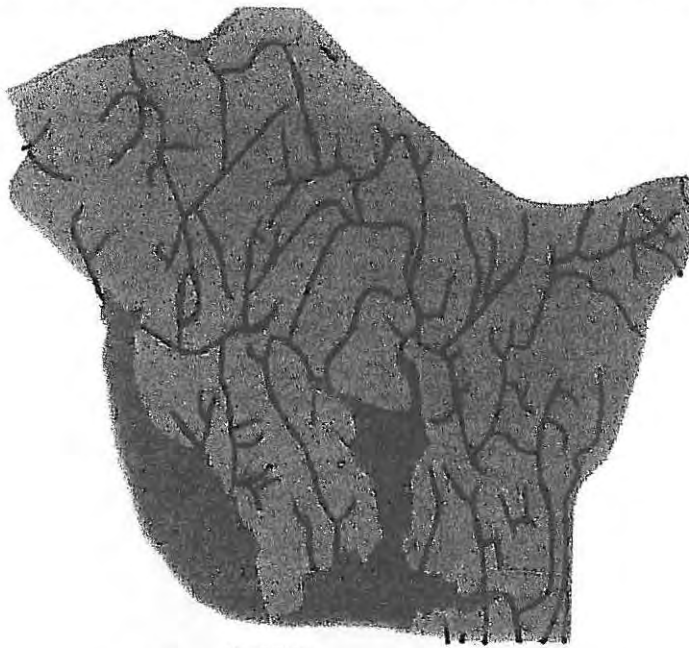
Mål

Antall kartlagte dammer skal økes i forhold til 2000-nivå.

Tiltak

1. Grunneierne skal oppfordres og motiveres til å opparbeide nye eller restaurere gamle gjenfylte dammer. Det arrangeres kurs i temaet, gjerne som en integrert del av et fangdamkurs og øvrige kurs som avholdes i forbindelse med kulturlandskapsforvaltning.
2. Øke antall dammer på kommunal grunn, f. eks. i forbindelse med eksisterende og fremtidige parkanlegg, samt utbedring av skolearealer.

Utviklingen av bekker i deler av kommunedel Skjeberg:
1951, 1963 og 1980. Figurtekst for øvrig, se foregående side.

3. En rekke dammer er hentet fra flybilder og kart. Status for flere av disse er usikker. Videre kartlegging av dammer bør gjennomføres, fortrinnsvis som skoleprosjekter.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: 1

Park og idrettsavdelingen: 2

Miljøvernsjefen: 3

Naturlige fisketomme innsjøer og tjern

Myrtjern samt mer eller mindre høyereliggende innsjøer som pga. spredningshindere eller uegnede forhold for reproduksjon er naturlig fisketomme, og hvor det heller ikke har vært satt ut fisk. Naturtypen inneholder sjeldne samfunn av bunndyr og plankton som er særlig følsomme overfor fiskepredasjon. Flere rødlistearter.

Naturtypen har blitt sjelden pga. utsetting av fisk, og enkelte arter tilpasset fisketomme lokaliteter er blitt truet på regional/nasjonal basis. Naturtypen står oppført som truet i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Bevare et utvalg av naturlig fisketomme innsjøer/tjern i kommunen for fremtiden.

Tiltak

1. Avgjøre hvilke innsjøer og tjern det ikke bør drives fiskekultiveringstiltak i for fremtiden med vekt på de naturlige fisketomme vannforekomstene. Dette bør avklares innen 2003.
2. Iverksette informasjonstiltak overfor private grunneiere om viktigheten av å ikke sette ut fisk i naturlige fisketomme innsjøer og tjern

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: Begge

Rike kulturlandskapssjøer

Innsjøer i kulturlandskapet, karakterisert av relativt kalk- og næringsrikt vann.

Naturtypen er blant de mest artsrike ferskvannsføremstene våre og er viktigste habitat for en rekke ione- og næringskrevende planter og dyr i innsjøer. På grunn av utstrakt senkning og drenering er naturtypen i dag regionalt sjelden.

Naturtypen er utsatt for en rekke trusler som: overgjødning (for mye næringstilførsel fra jordbruk, kloakk m.m.) fører bl.a. til algeoppblomstringer, tilgroing og oksygensvinn som igjen har negative konsekvenser særlig for bunnlevende dyr og planter, tekniske inngrep som utfyllinger, gjengroing pga. opphørt beite. Naturtypen står oppført som truet i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Arealet av de rike kulturlandskapssjøene skal ikke være lavere enn 2000-nivå.

Kvaliteten på kantsonene langs sjøene skal være mer variert enn den er i 2000 (beitede og ikke-beitede partier).

Tiltak

1. Forslag om regulerings- eller senkningstiltak etc. skal konsekvensutredes.
2. Det arbeides for å innføre beite i noen av kantsonene til Isesjø (Rørsjøen), Tunevannet og Vestvannet.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: Alle

Skog

Skog omfatter alle områder hvor trær er dominerende. Noen typer av trebevokste arealer er imidlertid oppført under andre kulturlandskap. Disse er skogsbeiter, parklandskap, store gamle trær, hagemark og enkelte utforminger av småbiotoper.

I en naturlig skog uten skogsdrift vil det være et stabilt mikroklima med store mengder død ved med et utall spesialiserte sopper, insekter, moser, lavarter mm. Disse artene er avhengige av at kontinuiteten ikke brytes, dvs. at det til enhver tid

finnes trær i alle stadier fra frø, livskraftige trær, til døde og råtne stammer i alle nedbrytningsfaser. I et produksjonsskogbruk med flatehogster bryter vi kontinuiteten i skogklima og i forekomst av trær i alle livs- og dødsfaser. Dermed ødelegger vi livsbetingelsene for en mengde arter, og derfor er 1619 av totalt 2811 arter på den norske rødlista knyttet til skog.

For å bevare disse artene må vi ha et variert skogbruk med et system av nøkkelbiotoper, evighetstrær og andre flerbrukshensyn. I tillegg kommer de barskogsverneområdene som er opprettet over hele landet, hvor det ikke skal foretas noen som helst inngrep. Kartlagte naturtyper under denne hovednaturtypen i Sarpsborg er: Rik edellauvskog (4), gråor-heggeskog (3), rikere sumpskog (6), gammel lauvskog (4), urskog/gammelskog (2), bekkekløfter (1), andre viktige forekomster (9).

Siden trusselen mot alle de kartlagte naturtypene i skog i hovedsak er den samme, og fordi skogbruket har kommet relativt langt når det gjelder å ta vare på det biologiske mangfoldet i skog, er det kun satt opp et felles mål for alle naturtypene, samt en del tiltak som også er felles for alle skog-naturtyper i Sarpsborg.

Av de seks ulike naturtypene i skog i kommunen står fire oppført som truet og to som hensynskrevende i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Skogene i Sarpsborg skal forvaltes slik at det biologiske mangfoldet ikke forringes og at opprinnelige skogsarter og elementer beholdes for ettertiden. Skogtypene gammel lauvskog, gråor-heggeskog, rik edellauvskog, rikere sumpskog og urskog/gammelskog er spesielt viktige for det biologiske mangfoldet og arealet av disse bør økes i forhold til 2000-nivået. Ved rullering av skogbruksplan for kommunens egne eiendommer bør det legges særlig vekt på å etablere mål og tiltak for lauvskogsarealene.

Fig. 10. Rik svartorsumpskog i Grunnbukta på Ingerøy. Foto: Ola Wergeland Krog

Tiltak

1. Det arbeides i samarbeid med grunneierne for at et utvalg skogtyper i kommunen som skal utvikle seg fritt i form av nøkkelbiotoper. Arealet skal være minimum 1% av det produktive skogarealet i kommunen (i henhold til Levende Skog-standarden). Av skogtyper skal det avsettes nøkkelbiotoper/restaureringsbiotoper av gammel lauvskog, gråor-heggeskog, rik edellauvskog, rikere sumpskog og urskog/gammelskog, bekkekløfter, brannfelt, samt lokaliteter med rødlistede arter.
2. Grunneiere skal gjennom tilbud om skogdager i kommunen få presentert alle naturtyper som er viktige for biologisk mangfold i skog (jfr. DN-Håndboka) i løpet av 2004.
3. Bidra til at skogeierne i kommunen får tilbud om kurs som omhandler biologisk mangfold i skog.
4. Motivere til å øke planting av treslag som ask, alm og eik på bedre boniteter hvor gran er dominerende treslag i dag.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: Alle

Havstrand / kyst

Havstrand/kyst omfatter naturtyper som er knyttet til saltvann eller saltvanns-påvirkede miljøer, og det er valgt ut naturtyper som utgjør spesielle livsmiljøer både under vann og på land. Naturtyper på dypt vann eller åpent hav omfattes imidlertid ikke av denne kartleggingen.

På strendene møtes hav og land. De to økosystemene har svært forskjellig karakter, og i havet finnes det mange dyregrupper som overhodet ikke finnes på landjorden og omvendt.

Artsantallet i havet er

langt mer begrenset enn på land. Årsakene til dette er at miljøforholdene i havet er langt mindre variasjonsrike enn på land, artenes spredningsmuligheter er større i havet (noe som gir mindre artsdannelse), samt at saltvann byr på spesielle levekår som ikke alle organismegrupper har klart å tilpasse seg.

Utvalget av naturtyper domineres av løsmassestrender i forskjellige utforminger. Det er helt klart større press på disse områdene når det gjelder nedbygging, utfylling og annen virksomhet, enn det er på de ofte mer værutsatte stein- og bergstrendene. Opphør av beite på strandenger og strandsumper er et utviklingstrekk som har medført at store

Fig. 11. Liten strandeng på vestsiden av Bjerkholmen med rødlisteartene tusengylden og strandrødtopp. Foto: Ola Wergeland Krog

arealer med strandeng har gått tapt ved gjengroing. Særlig markant har gjengroingen med takrør vært langs kysten av Sør-Norge de siste tiårene.

Det understrekes her at havstrender ofte er komplekse systemer med flere naturtyper som overlapper hverandre. Eksempelvis er Hornneskilen et kompleks av strandenger, strandsumper, undervannsenger, og brakkvannspoll. Siden det ikke er ressurser til en grundig avgrensning av de ulike naturtypene, samtidig som dette er lite relevant i forvaltningssammenheng, har dette ikke blitt lagt vekt på i denne kartleggingen. I forvaltningen bør lokaliteter som feks. Hornneskilen forvaltes som det rike helhetlige økosystemet det er.

Undervannseng

Omfatter grunne områder i saltvann ned til 2-3 m dybde. Finnes spesielt i grunne viker og tidevannssoner, samt i dammer i fjæra. Undervannsenger i brakkvannsområder har ofte svært særpregede plantesamfunn.

Større forekomster av undervannsenger er uvanlige og til dels sjeldne. Flere spesialiserte arter og samfunn med noe forekomst av rødlistearter og sjeldne utforminger. Slike områder har stor betydning for beitende vannfugler.

Brakkvannsdammer, i mosaikk med sumper og salteng, er blant de naturtypene som har en nøkkelfunksjon for bl.a. våtmarkstilknyttede fugler. Ulike typer utfyllinger i samband med molo- og veibygging, industri, etc., samt drenering og omdisponering til jordbruksformål utgjør de viktigste truslene. Naturtypen står oppført som både hensynskrevende og truet i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Fremskaffe mer kunnskap om gruntvannsområder i sjøen innen 2004.

Tiltak

1. Se generelle tiltak om kartlegging av naturtyper hvor kunnskapsnivået er lavt.

Ansvarlig

Miljøvernssjefen: 1

Sandstrender

Forekomster med naken sand og grus langs sjø og ferskvann var tidligere en (for mennesket) lite verdifull naturtype som kun noen spesialiserte planter og dyr hadde klart å kolonisere. Dette er f.eks. tørketålende plantearter og flere bille- og gravevepsarter. Pga. utbygging og bruk av strendene til rekreasjonsformål er urørte forekomster av denne naturtypen etter hvert meget sjeldne.

Kanalisering og informasjon kan avhjelpe situasjonen. Mangel på sandstrender som ikke er belastet med for mye ferdsel og andre påvirkninger, er en av årsakene til at grustak har fått så stor betydning for insektsarter som er tilpasset områder med naken sand. Naturtypen står oppført som hensynskrevende i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Opprettholde og forbedre de biologiske verdiene knyttet til sandstrendene i Sarpsborg kommune.

Tiltak

1. For å beholde noen lokaliteter av denne naturtypen med et mest mulig naturlig arts mangfold, bør det sørges for at ikke alle sandstrender i kommunen blir tilrettelagt for friluftsliv og rekreasjon.
2. Kartlegge de biologiske forhold på sandstrendene Høysand, Feriehjemmet og Munkholmen i Glomma.

Ansvarlig

Miljøvernsjefen: Alle

Strandeng og strandsump

Strandenger er slake løsmassestrender med engvegetasjon av salttolerante grasarter og urter, med regelmessige oversvømminger av sjøvann, og er ofte påvirket av ferskvannssig fra landsiden. Mange strandenger ble tidligere beitet eller slått. Strandsumper kan ligge lenger ut enn strandenga eller inne i brakkvannsviker og domineres som oftest av bestander av enkeltarter. Utenfor strandenga og strandsumpen kan det være undervannseng (se denne). Naturtypen har stor betydning som hekke- og rasteplass for flere fuglearter, og flere plante- og dyrearter som tidligere var vanlige i kulturlandskapet har nå sine største gjenværende populasjoner på eller i tilknytning til denne naturtypen. Vegetasjonen karakteriseres dessuten av mange salttålende arter som ikke finnes i innlandet.

Den største trusselen mot strandengene er gjengroing som følge av opphør av beite eller slått. Oppdyrking utgjør også en trussel, samt gjødsling av enga med handelsgjødsel. Andre trusler er utfylling, veibygging og nedbygging. Naturtypen står oppført som hensynskrevende i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

Opprettholde og forbedre de biologiske kvalitetene på strandeng og strandsump i kommunen. Alle kartlagte forekomster av tusengyliden og dverggylden skal ivaretas.

Tiltak

1. Opprettholde beite på et utvalg av strandengene i kommunen. Se generelle tiltak om informasjon til grunneiere.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: 1

Tangvoller

Opphopning av ilandskyllet tang, tare og annet organisk materiale skjer både på sand-, grus- og steinstrender, og spesielt i avskjermede havsviker. Råtnende tang og tare er videre grobunn for store mengder insekter som i sin tur er næring for store mengder fugler. Naturtypen står oppført som hensynskrevende i Stortingsmelding nr. 8 / 1999-2000.

Mål

De biologiske verdiene i tangvoller opprettholdes på 2000-nivå.

Tiltak

1. I vareta tangvoll som er en uvanlig naturtype i Sarpsborg (kun én registrert forekomst).

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: Alle

Brakkvannspoller

Avstengte marine bassenger, eller såkalte poller, har ulik grad av marin påvirkning gjennom tidevannsskiftninger. Brakkvannspoller er i tillegg i varierende grad influert av tilførselen av ferskvann. Blandingen av ferskvann og saltvann skaper grunnlag for noe av de mest produktive biologiske systemer vi kjenner i Norge. Ofte har pollene en skjernet beliggenhet og får derfor økt betydning for rastende fugler som trenger ly for dårlig vær. Naturtypen er regionsvis mindre vanlig.

Flere av de kartlagte naturtypene som er ført opp som undervannseng, andre viktige områder mm. er også å betrakte som brakkvannspoller, men det er ikke lagt vekt på å avgrense slike lokaliteter i detalj.

Mål

Fremskaffe mer kunnskap om vannkvalitet, samt karplanter og kransalger i brakkvannspollene.

Tiltak

I løpet av 2005 ha framskaffet mer opplysninger om brakkvannspollene/kilene Hunnebunn, Hornneskilen, Skjebergkilen, Hansemarkerkilen, Grimstadkilen/Hansemarkerkilen, Grunnbukta og Røsneskilen med hovedvekt på vannkvalitet og forekomst av marine karplanter og kransalger.

Ansvarlig

Miljøvernsjefen: Alle

2 Vilt

Sarpsborg kommune gjennomførte i 1994 en grundig kartlegging av viktige viltlokaliteter og prioriterte leveområder for viltet. Viltobservasjonene ble den gang lagt inn i en database som har blitt holdt ved like og supplert av viltnemnda siden kartleggingsarbeidet ble avsluttet i 1994. I forbindelse med kartlegging av biologisk mangfold i Sarpsborg var det naturlig å foreta en revisjon av viltkartet fra 1994. Alle data fra den gamle databasen er nå overført til Natur2000 slik at all relevant naturinformasjon skal foreligge i et databaseprogram.

Viltområdekartet er gjennomgått og er nå supplert med et nytt viltområde, et kjerneområde for skogsfugl i Varteig kalt "Varteigskogene".

Nedenfor følger en kort beskrivelse av de prioriterte viltområdene og trekkveiene for hjortevilt i kommunen. Deretter følger et kapittel med mål og tiltak for å ivareta viltinteressene i Sarpsborg.

En grundig beskrivelse av metodikk, viltområdene, statusliste for alle kjente viltarter, litteraturliste, observatørliste, mm. er å finne i statusrapporten for prosjektet (Del I - Status).

2.1 Prioriterte viltområder i Sarpsborg kommune

På grunnlag av viltobservasjoner samt intervjuer med en rekke lokalkjente personer i kommunen ble det i 1994 utarbeidet et viltområdekart for kommunen. Dette kartet er nå oppdatert og supplert og er pr. januar 2001 basert på ca. 2600 viltobservasjoner som er registrert i kommunens naturdatabase (Natur2000). Kommunens arealer er klassifisert i tre kategorier; særlig viktige viltområder, viktige viltområder, og andre viltområder. Den siste kategorien -andre viltområder- utgjør restarealene utenfor de to høyest prioriterte viltområdene. Dette er gjort for å synliggjøre at det finnes viktige viltbiotoper spredt over hele kommunens arealer, men som er for små eller isolerte til å inngå i noen prioriterte viltområder. Nedenfor følger en kortversjon av viltområdebeskrivelsene og trekkveier for hjorteviltet. Den fullstendige beskrivelsen står som nevnt i statusrapporten (Del I - Status).

Numrene foran områdenavnet refererer til numrene på viltområdekartet.

Hva er vilt

Vilt som forvaltningsbegrep er mer enn de jaktbare artene som er de som folk flest oppfatter som vilt. Viltlovens definisjon av vilt er:

"Alle villlevende landpattedyr, fugler, amfibier og reptiler" (Viltlovens § 2)

Viltet blir både i lovverket og forvaltningen skilt ut som et eget tema, men er i biologisk forstand bare en liten, men svært synlig, del av det biologiske mangfoldet.

Fig. 12. Nordflaggermus er en av de to flaggermusartene som er kjent overvintrende i Sarpsborg. Foto: Ola Wergeland Krog

2.2 Særlig viktige viltområder

De høyest prioriterte områdene for vilt i kommunen hvor hensynet til viltet bør veie tungt i arealforvaltningen.

1. Indre Skjebergkilen

Våtmarksområde som består av en grunn havbukt/kile omgitt av sump- og fuktenger (Salta) som blir holdt i hevd ved beiting. Dette er en naturtype som har gått kraftig tilbake. Viktig raste-, hekke-, og beiteområde for vannfugl. Sjeldne og kravfulle arter som rørdrum, myrrikse, åkerrikse, myrsanger og gresshoppesanger er registrert. Størsteparten av arealet er naturreservat. Det er av stor betydning for mangfoldet at beitet blir opprettholdt. Området er av regional betydning.

2. Hansemarkerkilen

Brakkvannskilen er omkranset av fuktenger. Størstedelen av området er naturreservat. Viktigste funksjon for viltet er som hekkeområde for arter tilknyttet strand- og fuktenger, som f.eks. rødstilk og vipe. Strandenger og fuktenger er i dag naturtyper på sterk tilbakegang, og det er viktig at beitet opprettholdes for at de ikke skal gro igjen. Lokal/regional betydning som viltområde.

3. Vestvannet S.

Gruntvannsområde i elvesjøen Vestvannet hvor store gruntvannsarealer blir blottlagt i perioder med lav til middels vannstand. Viktig raste- og beiteplass for trekkfugl langs den nasjonalt viktige "Glommaleden", og eksempelvis ble en av de største ansamlingene av grågås i fylket observert her i august 2000, med ca. 1100 individer.. Størstedelen av arealet er vernet som naturreservat. Strandengene og fuktengene blir i dag beitet, og det vil få negative konsekvenser for området dersom beitingen opphører. Området vurderes til å være av regional betydning.

4. Ågårdselva

Særpreget barskogsområde som blir gjennomskåret av Ågårdselva i en canyon-lignende elvegjel. Deler av området nord for elva er fredet som naturreservat og på sørsiden er det opprettet et landskapsvernområde. Området har mange kvaliteter for viltet, fra hekkelokaliteter for rovfugl, ravn, fossekall og vintererle i de bratte bergveggene, stabile skogsfuglbestander i skogområdene, samt årvisst hekking av rødlistearter som fiskeørn og nattravn. Området, som er "presset" av mye ferdsel og tilrettelegging, er meget særpreget med flere sjeldne arter og vurderes til å være av regional betydning.

5. Sollielva - Visterflo

Rikt elvelandskap med en finmosaikk av vassdraget, dyrket mark, beiter, blandingsskog og rene løvskoger. Solgårdhavna edellauvskogsreservat ligger innenfor viltområdet. Viktig hekkeområde for en rekke fuglearter og hele 65 hekkende arter er påvist, deriblant rødlistede eller uvanlige arter som fiskeørn, myrsanger, rosenfink og stillits. Området har stort mangfold (og mange kulturhistoriske verdier), og vurderes til å ha regional betydning.

6. Haslau

Liten holme i Singlefjorden helt sør i kommunen. Viktig hekkekoloni for mange sjøfuglarter som fiskemåke, gråmåke, makrellterne, sildemåke, svartbak, m.fl. Området vurderes som regionalt/lokalt viktig.

7. Buråsen

Vekslende barskogsområde med dype kløfter og bratte bergvegger, samt våtmarksområder langs Glomma og Vestvannet. Området er først og fremst viktig for arter knyttet til skog, samt truete arter som gaupe, hubro, fiskeørn m.fl. Området vurderes til å være av lokal/regional betydning.

2.3 Viktige viltområder

Disse områdene er også høyt prioritert som viltområder, men har ikke fullt så mange viktige kvaliteter for viltet som de særlig viktige viltområdene.

8. Hekkeholmer i ferskvann

Småøyer og holmer i ferskvann er ofte viktige hekkeplasser for fugl. Dette er først og fremst en tilpasning for å unngå rovdyr og eggtyver. De aktuelle lokalitetene i Sarpsborg blir kort presentert nedenfor i rekkefølge fra nord til sør:

Rakkeren

Tre små holmer utenfor Furuholmen. Viktig hekkelokalitet for bl.a. fiskemåke og makrellterne.

Munkholmen

En nesten treløs, gressbevokst holme midt i Glomma på ca. 20 daa. Viktig hekkelokalitet for andefugl og måker, og har i de siste årene blitt dominert av kanadagås og hettemåke.

Strømnesholmene

Tre små delvis lauvskogbevokste holmer hvor det hekker mange arter spurvefugl. Viktig hekkelokalitet for andefugl, mangeårig yngleområde for bever med beverhytte og jordhuler.

Høna

Et lite skjær utenfor Finnestad hvor det hekker makrellterne og år om annet hettemåke.

Midtskjær i Isesjø

Et lite, sparsomt bevokst skjær nord i Isesjø med en hettemåkekoloni, samt fylkets første observasjon av hekkende hvitkinngås.

Amtmannskjæret

Et lite skjær i Glomma ovenfor Sarpefossen. Viktig hekkeplass for hettemåke, som år om annet hekker her med flere hundre par.

9. Agnalt

Større barskogsområde som med tilstøtende arealer i Våler og Råde utgjør et stort sammenhengende viltområde. Viktig for skogsfugl med flere tiurleiker, orrfuglleiker og jerpelokaliteter. Fiskeørna hekker årvisst, og det var i dette området at den første ynglinga av ulv ble observert.

10. Minge

Kupert barskogsområde som landskapsmessig hører sammen med et viktig viltområde i nabokommunen Skiptvet. Viktig område for typiske skogsarter som storfugl, orrfugl, jerpe, forekomst av rødlistearter. Det bør legges opp til en felles forvaltning av dette viltområdet i samarbeid med nabokommunene Våler og Skiptvet.

11. Rørsjøen

Grunn, næringsrik bukt i Isesjø med mektige takrørskoger hvor det hekker arter knyttet til takrørskoger. Buerelva inngår i området. Viktig område for en rekke arter knyttet til våtmark og lauvskog. Flere par fossekall og vintererle i Buerelva, som også er viktig overvintringsområde for andefugl.

12. Gåsemoa - Maugesteinsevja

Gruntvannsområde i Glomma samt en intakt evje med en tilhørende bekk i ravinedal. Områdets betydning for vilt er først og fremst raste- og beiteområde under trekket vår og høst, fiskeområde for fiskeørna, samt hekkebiotop langs bekken for andefugl, enkeltbekkasin samt flere arter spurvefugl.

13. Nipa

Lang skogomkranset evje i Glomma med stor variasjon av leveområder fra rik edellauvskog til grunne fuktenger langs evja. Rik spurve- og våtmarksfugllokalitet. Stor rådyrbestand. Flere rødlistede arter er observert ynglende/hekkende; skogdue, vepsevåk, stor- og liten salamander, m.fl.

14. Høgnipa - Skjebergmarka

Typisk Østfold-landskap med vann og vassdrag, myrer og barskog, samt noen mindre arealer kulturlandskap. Viktig leveområde for arter tilknyttet barskog og flere tiurleiker er registrert. Det er også registrert flere fiskeørnreir i området, og hønehauk, ravn, storlom, gråspett, vendehals og natteravn er eksempler på andre mindre vanlige arter i området.

På grunn av sine naturkvaliteter og sentrale beliggenhet er det relativt stor ferdsel i området. Områdene henger naturlig sammen med et viktig viltområde i Rakkestad, samt et viktig viltområde i Halden.

15. Varteigskogene

Skogområde sentralt i gamle Varteig kommune som strekker seg fra Nipa i sør til Olaåsen i nord. Viktig skogsfuglområde med flere registrerte spillplasser for storfugl og orrfugl, samt flere jerpebiotoper. Årviss fiskeørnhekkning og en god bestand av hønehauk. Uvanlig viltrikt område avstanden til en stor by tatt i betraktning.

2.4 Viktige trekkveier for hjortevilt i Sarpsborg

Nedenfor følger en liste over viktige trekkveier for hjorteviltet i Sarpsborg. Det er bare de stedene hjorteviltet krysser vei eller jernbane som er inntegnet på kartet. Dette skyldes at dette er spesielt viktige punkter i trekkrutene hvor det kan være nødvendig å sette i verk tiltak for å redusere faren for ulykker.

Erfaringsmessig ser det ut til at hjorteviltet bruker de samme trekkveiene både under sesongtrekkene vår og høst, når den blir jaget fra et område, og ved mer sporadiske beitetrekk gjennom hele året. Bokstavene på trekkrutene refererer til bokstavene ved de inntegnede trekkveiene på viltkartet.

Som det går fram av figuren (fig. 13) har det vært en markert økning i antall påkjørsler de siste årene, noe som trolig skyldes at trafikken har økt sterkt de senere årene. En medvirkende årsak kan også være at hjorteviltet er flytter mer og er noe mer urolige etter at ulven etablerte seg i regionen.

Det er nødvendig med en grundig gjennomgang av de kjente ulykkespunktene for å se på muligheten for å snu denne negative utviklingen.

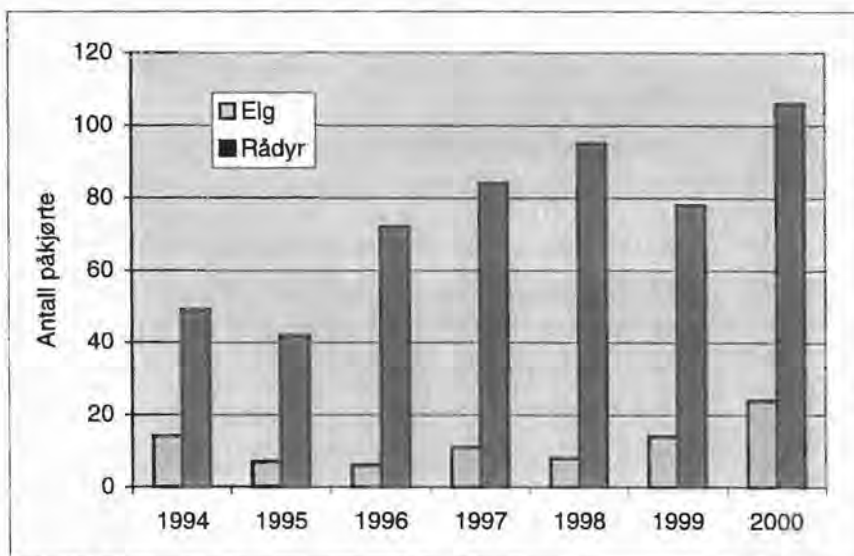

Fig. 13. Antall påkjørte elg og rådyr på veiene i Sarpsborg i perioden 1994-2000. Kilde: Viltnemnda i Sarpsborg

- A Viktig trekkvei for elg ved Bøkrysset.
- B Viktig trekkvei for rådyr ved Kolstad. Her kjøres det årlig i hjel dyr.
- C Viktig trekkvei for elg ved Belsbymoene, men relativt få ulykker.
- D Viktig trekkvei for elg og rådyr ved Bjørnlandsbanen, påkjørsler år om annet.
- E Viktige trekkveier for både elg og rådyr over vei og jernbane ved Knatterød. Her kjøres det årvisst i hjel dyr.
- F Viktig trekkvei for rådyr ved Holen bru hvor det årvisst blir påkjørt ett til flere dyr.
- G Viktig trekkvei for både elg og rådyr over E6 ved Rådegrensene. Her kjøres det i hjel dyr år om annet, men antall påkjørsler har avtatt etter at den nye E6 samt den parallelle Rv. 118 ble åpnet.
- H Tidligere viktig trekkvei over E6 i Børstadbakken hvor det ble påkjørt flere rådyr i året. Nå stengt med viltgjerder, men fortsatt et par påkjørsler.
- I Viktig trekkvei for rådyr over Rv. 118 ved Eidetsvingen. Færre påkjørsler etter åpningen av nye E6.
- J Tidligere meget viktig trekkvei for både elg og rådyr. Nå er det plassert en miljøtunnel her.

- K Viktig trekkvei for elg og rådyr over E6 syd for Kalnesporten. Flere påkjørte dyr årlig.
- L Viktig trekkvei over rv. 114 ved Bjørnlandsgrenda. Påkjørsler år om annet.
- M Viktig trekkvei for både elg og rådyr over veien ved Spydevold. Her kjøres det i hjel flere dyr i året.
- N Viktig trekkvei for rådyr og elg nord for Ise skole med årvisse påkjørsler.
- O Viktig trekkvei for rådyr ved Fjell hvor det kjøres i hjel to til tre dyr hvert år.
- P Viktig trekkvei for rådyr over jernbanen nord for Åserød. Årvisse påkjørsler.
- Q Viktig trekkvei for rådyr ved Gartner Moen hvor det tidligere ble kjørt i hjel to til tre dyr hvert år. Rydding av kratt under kraftlinja samt utbygging av Moenskogen har ført til at påkjørslene har opphørt.
- R Viktig trekkvei for rådyr over jernbanen ved Bjørnstad. Årvisse påkjørsler.
- S Viktig trekkvei for både elg og rådyr ved Skadalen hvor det årvisst kjøres i hjel dyr.
- T Viktig trekkvei for rådyr over veien ved pukkverket. Her kjøres det årvisst i hjel dyr.
- U Viktig trekkvei for rådyr over riksvei 118 ved Sandbakken med årvisse påkjørsler.
- V Viktig trekkvei for rådyr over veien ved Jarle hvor det årvisst blir påkjørt dyr.
- W Viktig trekkvei for rådyr ved Skjeberg kirke hvor det kjøres i hjel to til tre dyr i året.
- X Viktig trekkvei for rådyr over Rv. 118 v/Bekkevoldkrysset, årvisse påkjørsler.
- Y Viktig trekkvei for elg og noe rådyr ved Solberg N. Flere dyr kjøres på hvert år.
- Z Viktig trekkvei for rådyr ved Solberg S. Her kjøres det i hjel flere dyr i året.
- Æ Viktig trekkvei for både elg og rådyr ved Rønning. Omtrent årvisse påkjørsler.
- Ø Viktig trekkvei for rådyr og noe elg ved Gunnarstorp, årvisse påkjørsler.
- Å Viktig trekkvei for elg over veien ved Skinne, her kjøres det i hjel dyr år om annet.
- A1 Viktig trekkvei for rådyr over E6 langs Skjebergbekken. En til to påkjørsler i året.
- B1 Viktig trekkvei for rådyr over vei og jernbane ved Torgauten, flere påkjørsler i året.
- C1 Viktig trekkvei for rådyr over vei og jernbane ca. 600 meter sør for Torgauten. Verste ulykkespunkt i kommunen.
- D1 Viktig trekkvei for rådyr over Rv. 118 sør for Høk. Her kjøres det årvisst i hjel dyr.
- E1 Viktig trekkvei for rådyr mellom Rød og Melleby. Flere påkjørsler i året.
- F1 Viktig trekkvei for elg over E6 ved Ingedal, men få påkjørsler pga. god siktbarhet.
- G1 Viktig trekkvei for elg ved Brårød. Her skjer det påkjørsler år om annet.
- H1 Viktig trekkvei for elg over Rv. 110 ved Minge. Her skjer det påkjørsler år om annet.
- I1 Viktig trekkvei for elg over Rv. 118 sør for Slang. Påkjørsler år om annet.

2.5 Mål og tiltak - vilt

Nedenforstående tiltak er en oppdatering og videreføring av aktuelle tiltak fra Viltplanen for kommunen som ble utarbeidet i 1994-1995. Tiltak fra den tidligere viltplanen som har blitt gjennomført eller har blitt uaktuelle er utelatt.

Det presiseres at enkelte av tiltakene (f.eks. om allmennhetens adgang til jakt) er en videreføring av tiltak fra Viltplanen, og i utgangspunktet ble utformet for å oppfylle kravene som stilles i viltloven (i dette tilfelle viltlovens § 36), og derfor ikke er tiltak for å styrke det biologiske mangfoldet i første omgang.

Ajourføring av vilt databasen (Natur2000)

Rovfuglreir og spillplasser flyttes, hekkefuglene flytter til nye hekkeholmer, etc. Det er derfor av stor betydning for forvaltningen at opplysningene om viltet, som er samlet i vilt databasen, holdes ajour og suppleres. Dette er et arbeide som aldri kan sies å være ferdig, men som ettersom årene går vil bli stadig mer detaljert.

Mål

Holde vilt databasen mest mulig ajour.

Tiltak

Avsette tid og ressurser til oppdatering av kart og database, samt opparbeide et utvalg av faste informanter som bidrar med vilt opplysninger til kommunen.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: Alle

Driftsplanlegging og lokalforvaltning av vilt- og fiske ressurser

I de siste årene har mer av vilt og fiskeforvaltningen blitt et lokalt ansvar. På bakgrunn av dette ble det gjennomført et nasjonalt prosjekt om driftsplanlegging og lokalforvaltning av de utnyttbare vilt- og fiske ressursene. Den lokale forvaltningen av vilt- og fiskeressursene skal fortrinnsvis skje gjennom driftsplaner. Driftsplanene skal utfra en statusbeskrivelse foreslå tiltak for å fremme og utnytte vilt- og fiskeressursene til næring og rekreasjon. På denne måten utgjør driftsplanene et sentralt element i en helhetlig, lokal ressursforvaltning.

Grunneierne har utarbeidet driftsplaner for elg og innlandsfisk for store deler av utmarksarealene i kommunen. Dette er handlingsplaner som inneholder status- og tiltaksbeskrivelser der målsetningene er å ivareta fiske- og viltstammer innenfor rammene av bærekraftig bruk, samt å legge til rette for et variert tilbud av fiske- og jaktmuligheter og opplevelser.

Mål

Utmarksressursene, jakt, fiske og annet utmarkstilknyttet aktivitet, skal i størst mulig grad forvaltes etter driftsplaner

Tiltak

Stimulere til at driftsplanarbeidet videreutvikles i regi av rettighetshaverene

Ansvarlig: Landbruksavdelingen

Driftsplanlegging i skogbruket

En stor del av de svært viktige og viktige viltområdene i Sarpsborg forvaltes av skogeierne i kommunen, og av disse er ca. 90% organisert i profesjonelle organisasjoner med Viken som den største (70%). I forbindelse med skogtakseringen i 1994 og 1995 ble spesielt hensynskrevende viltlokaliteter innarbeidet i skogbruksplanene for Tune og Varteig. Ny takst er planlagt i 2004 for store deler av kommunen (ev. hele), og her bør både vilt- og naturtypeinformasjon innarbeides. Det presiseres i denne anledning at driftsplanleggerne kun har adgang til disse sårbare opplysningene i egenskap av grunneiers representant, og er samtidig ansvarlig for at opplysningene ikke blir tilgjengelige for andre. Hvordan dette skal gjøres i praksis er klarlagt mellom de involverte parter.

Mål

Samarbeide med grunneiere om å ivareta viktige lokaliteter for viltet i skogen.

Tiltak

Innarbeide all relevant vilt- og naturinformasjon som er systematisert i kommunens naturdatabase (Natur2000) i framtidige skogbruksplaner

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: Alle

Allmennhetens adgang til jakt

Administrasjonen av jaktrettighetene i kommunens egne skogeiendommer ble etter vedtak i kommunestyret den 9. juni 1994 overlatt til viltnemnda. Viltnemnda har leid ut retten til jakt i kommuneskogene til hhv. Varteig jeger- og fangstmannsforening og Skjeberg OJFF. For begge gjelder prinsippet om at foreningene skal sørge for å selge jaktkort til allmennheten. For storviltjakten er kommunens arealer arrondert inn i eksisterende elglag, slik at foreningene har med jegere i de lag som skogteigene hører hjemme på samme linje som private skogeiere. Dette gir også muligheter for elgjakt til personer som ikke er grunneiere. Vedr. småviltjakt har Skjeberg OJFF inngått et samarbeid med Høgnipen Utmarkslag, og alt skogareal som ligger nord for Skjebergdalveien inngår i utmarkslagets terreng. Dette gir Skjeberg OJFF og Høgnipen Utmarkslag anledning til å selge et antall dagskort til allmennheten for et stort areal for småviltjakt, samtidig som kommunal skog inngår i terrenget til utmarkslaget.

På andre privateide utmarksområder finnes for øvrig et variert tilbud av terrengutleie og jaktkortsalg for allmennheten, der enkeltgrunneiere eller grunneier- og utmarkslag står for salget. Dette er i samsvar med intensjonene i det nasjonale driftsplanprosjektet, og kommunen vil stimulere til at dette arbeidet intensiveres.

Mål

Innenfor grensene av en bærekraftig utnyttelse av viltressursene skal flest mulig av kommunens innbyggere ha adgang til jakt (ref. viltlovens. § 36).

Tiltak

Videreføre og utvikle avtaler i samarbeide med private grunneiere, og arbeide for å bedre allmennhetens adgang til jakt. (Jmfør viltplanen fra 1994). Dette ved å stimulere til at driftsplanarbeidet videreutvikles i regi av rettighetshaverene.

Ansvarlig: Landbruksavdelingen (Viltnemnda): Alle

Omorganisering til større rådyrvald

Kommunen har arbeidet for en endring av rådyrvaldstrukturen til større forvaltningsenheter. Fra å være ca. 190 vald i 1995 er det nå (2001) ca. 96 vald. Fortsatt er det kun 4-5 vald som er av en slik størrelse at det kan kalles et reelt forvaltningsområde og blir tildelt fra 30 dyr og oppover.

For ytterligere å forbedre forvaltningen av rådyrbestanden er det et behov for å etablere flere større forvaltningsenheter. Den praktiske jaktutøvelsen kan foregå på mindre jaktfelt innenfor valdet. Jaktfeltene følger ofte en eller flere eiendommer.

Mål

Etablere flere større forvaltningsenheter for rådyr.

Tiltak

Fortsette arbeidet med etablering av flere større forvaltningsenheter i kommunen

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: Alle

Kanalisering av ferdselen

Av hensyn til viltet bør det generelt ikke legges til rette for økt ferdsel i de prioriterte viltområdene. Viltnemnda har allerede et godt samarbeid med O-idretten, men det er flere aktuelle aktører som bør samles i et forum for koordinering av tilretteleggingen av utmarka. Viltnemnda, grunneierlag og skogeierlag har en naturlig plass i et slikt forum.

Mål

Koordinere ferdsel og aktiviteter i utmark slik at belastningen på naturen blir minst mulig samtidig som det legges til rette for et godt friluftslivstilbud for kommunens innbyggere.

Tiltak

Formalisere et samarbeid mellom de ulike interessegruppene innen friluftsliv, grunneierne og kommunen. Kanaliserings tiltak for å verne om spesielt viktige viltområder bør være et av flere felles mål.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen (Viltnemnda): Alle

Skogsveier i prioriterte viltområder

Oppsplitting (fragmentering) av landskapet anses i dag som en av de største truslene mot det biologiske mangfoldet (Stortingsmelding 58 (1996-97)), og de siste årene har en utstrakt bygging av skogsveier vært den største bidragsyteren til denne fragmenteringen.

Mål

Kommunen vil i størst mulig grad prøve å unngå fragmentering av naturområdene.

Tiltak

Kommunen bør innføre en strengere godkjennelsespraksis ved bygging av skogsveier i prioriterte viltområder enn i annen utmark. En strategi for dette bør utformes av landbruksavdelingen.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen: Alle

Begrensning av motorferdsel i vann

Lov om motorferdsel av 10. juni 1977 tillater ikke motorferdsel på vann som er under to km². I vann over to km² kan kommunen, med hjemmel i samme lov ¹, ved forskrift bestemme at motorferdsel ikke skal være tillatt. En slik forskrift er gitt for Tunevannet, med unntak for roklubbens følgebåt, samt for Isesjø, hvor antallet motorbåter er begrenset. For å unngå at motorbåter skaper konflikter for viltet bør kommunen ved forskrift begrense motorstørrelsen for planende og halvplanende båter i ferskvann i Sarpsborg kommune.

¹ Etter lovens §4 tredje ledd

Mål

Etablere en forskrift om motorferdsel i kommunens ferskvann.

Tiltak

Viltnemnda vil fremme et forslag overfor de berørte instanser i kommunen om å utarbeide en forskrift for motorbåtferdsel i samtlige vann over 2 km² i kommunen, gjennomgå eksisterende forskrifter for Tunevannet og Isesjø, samt gjennomgå dispensasjoner for motorbåtferdsel i vann under 2 km²

Ansvarlig

Miljøvern sjefen: Alle

Felles forvaltning av viltområder langs kommunegrensene

Flere av de prioriterte viltområdene i kommunen ligger langs kommunegrensene, og fortsetter også i nabokommunene. Dette gjelder område nummer 5. Sollielva - Visterflo, nr. 9. Agnalt, nr. 10. Minge og nr. 14. Høgnipa - Skjebergmarka. Disse områdene grenser til følgende kommuner; Fredrikstad, Råde, Våler, Skiptvet, Rakkestad og Halden. Det bør være et mål med en felles forvaltningspraksis for disse viltområdene i de berørte kommuner.

Mål

Etablere en enhetlig forvaltning for viltområder som omfattes av flere kommuner.

Tiltak

Viltnemnda vil overfor fylkesmannens miljøvern avdeling ta initiativet til en fagdag med tanke på å formalisere et samarbeid om en felles forvaltningspraksis i viltområder som berører flere kommuner.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen (Viltnemnda)

Kommunens rutiner ved behandling av nye ledningstraséer

Mindre ledningstraséer, som ikke fører til endret arealbruk, ser ikke ut til direkte å favnes av lovverket når det gjelder krav til viltfaglig vurdering av nye prosjekter. Viltlovens § 6 pålegger Viltnemnda å fremme formålet med Viltloven om "å sikre viltets leveområder og artsmangfoldet". Siden alle typer ledningstraséer er negative for det flyvende viltet, vil viltnemnda ta et initiativ for å etablere en fast rutine i kommunen for konsekvensanalyse av nye traséer. Sarpsborg kommune hadde et godt samarbeide med Østfold Energiverk midt på 1990-tallet, men dette ble ikke formalisert og er ikke lenger aktivt.

Mål: Unngå at det oppføres ledningstrasséer som får negativ innvirkning på viltet og det biologiske mangfoldet.

Tiltak

Etablere et formalisert samarbeid med instanser som er ansvarlige for utbygging av telekommunikasjon- og elnettet i kommunen, og utarbeide en varslingsrutine for oppføring av tekniske installasjoner i inn- og utmark.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen (Viltnemnda): Alle

Tiltak for å redusere viltkollisjoner

Antallet viltkollisjoner har økt dramatisk på hele 1990-tallet, med nærmere en dobling av viltkollisjoner både for rådyr og elg i perioden 1994-2000. Å snu denne negative utviklingen bør få høy prioritet. Viltgjerder, i kombinasjon med gode kryssningspunkter, samt siktrydding er de mest aktuelle tiltakene. Ved utbyggingsprosjekter gjennomført av veimyndigheter og jernbaneverket blir utbygger i dag i for liten grad stilt til ansvar for konsekvensene for viltet av eventuelle anlegg.

Mål

Redusere det stadig stigende antall viltkollisjoner i kommunen.

Tiltak

Gjennomgå de mest ulykkesbelastede strekningene og i samarbeid med veimyndighetene og jernbaneverket utarbeide en strategi for å redusere antallet ulykker, samt arbeide for at utbygger får større ansvar ved framtidige utbyggingsprosjekter.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen (Viltnemnda)

Tekniske installasjoner i Ågårdselva

Tekniske installasjoner i Ågårdselva som har negativ innvirkning på viltet i området var et tema i den forrige viltplanen (1994). Innretninger som er til skade og/eller hinder for viltet i området står fortsatt og bør fjernes. Spesielt gjelder dette en vaier som er spent opp tvers over elva.

Mål

Ivareta Ågårdselva som et unikt område for vilt og det øvrige biologiske mangfoldet og unngå at en ensidig tilrettelegging for laksefiske på bekostning av artsmangfoldet.

Tiltak

Kommunen tar kontakt med NGOFA (Nedre Glomma og Omegns Fiskeadministrasjon) for å få til et samarbeid om å fjerne negative innretninger for viltet.

Ansvarlig

Landbruksavdelingen (Viltnemnda)

